

Instrumenti starptautiskajai sadarbībai kodoldrošuma jomā:

Komisija joprojām ir svarīga globālā dalībiece, bet tai trūkst visaptverošas stratēģijas un stingru uzraudzības pasākumu

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

Saturs

Punkts

01–11 | Galvenie vēstījumi **01**

01–06 | Kāpēc šī joma ir svarīga

07–11 | Ko mēs konstatējam un ko iesakām

12–57 | Plašāka informācija par mūsu apsvērumiem **02**

12–24 | Starptautiskā sadarbība kodoldrošuma jomā ir būtiska, taču Komisijai trūkst visaptverošas un atjauninātas stratēģiskās pieejas

13–14 | Starptautiskā sadarbība kodoldrošuma jomā ir būtiska, jo kodolriskiem piemīt pārrobežu iedaba

15–24 | Komisijai trūkst atjauninātas un visaptverošas stratēģijas, kas virzītu tās intervenci

25–33 | Kopumā darbību atlase ir balstīta uz skaidri definētām kodoldrošuma vajadzībām, bet trūkst stingras prioritāras secības

26–28 | Komisija ir izveidojusi labi pamatotu atlases procesu, kas balstīts uz konkrētām kodoldrošuma vajadzībām

29–30 | Darbību atlasē netiek piešķirti punkti, un darbības netiek sarindotas saskaņā ar iepriekš noteiktiem kritērijiem, bet tas mazina atlases pārredzamību

31–33 | Jau no sākuma dažas darbības nebija pietiekamā gatavības stadijā vai nebija pietiekami pierādīta vajadzība pēc ES finansējuma

34–49 | Ar ES atbalstu izdevās īstenot dažādas un reizēm sarežģītas darbības, bet nereti gadījās kavējumi un dažreiz arī augstākas izmaksas un ilgtnespējas riski

35–37 | ES atbalstīja dažādu darbību īstenošanu, tostarp lielus un sarežģītus projektus

38–45 | Darbības bieži tika pabeigtas ar kavēšanos, un reizēm tika pārsniegts budžets

46–49 | Reizēm ilgtermiņa ilgtspēja joprojām ir liela problēma

50–57 | Komisijas veiktā uzraudzība vairākos aspektos ir nepietiekama

51–54 | Ukrainas aizdevuma uzraudzībā Komisija paļaujas uz trešajām personām, bet atbildības sadalījums nav skaidri noteikts

55–57 | Pārsvarā uzrauga tiešos rezultātus, ne faktiskos kodoldrošuma uzlabojumus

Pielikumi

I pielikums. Par revīziju

II pielikums. Revidēto līgumu saraksts

Saīsinājumi

Glosārijs

Komisijas un Eiropas Ārējā darbības dienesta atbildes

Laika grafiks

Revīzijas darba grupa

Galvenie vēstījumi

Kāpēc šī joma ir svarīga

- 01** Visā pasaulē pieaug pieprasījums pēc enerģijas, un aizvien lielāku daļu enerģijas nodrošina kodoltehnoloģijas. Dažādās pasaules malās tiek atvērti jauni reaktori. Kodolenerģiju primāri izmanto elektroenerģijas un siltuma ražošanai, bet kodoltehnoloģijas izmanto arī medicīnā, lauksaimniecībā un kosmosa izpētē. Tā kā šo tehnoloģiju izplatība ir plaša un disfunkcijas gadījumā radiācija izplatās ar spēcīgu ietekmi, drošums ir kritiski svarīga prasība.
- 02** Kodoldrošums ietver piemērotu darbības apstākļu nodrošināšanu, avāriju novēršanu un avāriju sekas mazināšanu, kā rezultātā darbinieki, sabiedrība un vide tiek aizsargāti no starojuma kaitīgās iedarbības. Kodoldrošums aptver drošumu saistībā ar kodoliekārtām, radioaktīvajiem atkritumiem un radioaktīvo materiālu pārvadāšanu.
- 03** Pirmām kārtām par kodoldrošumu atbild tās organizācijas, kuras ir atbildīgas par iekārtām un darbībām, kas rada radiācijas risku. Regulatīvā uzraudzība ir valsts atbildībā. Tomēr tādas avārijas kā Čornobiļas 1986. gada avārija un Fukušimas 2011. gada avārija ir palielinājušas bažas par kodoldrošumu visā pasaulē. Pēc šīm avārijām radiācija izplatījās pāri valstu robežām – to pārnesa vējš un okeāna straumes –, turklāt pēc tam mainījās arī sabiedriskā doma, tika ietekmētas valdības un radās papildu slogs starptautiskajai sabiedrībai, kurai bija jāsedz lielas remediācijas izmaksas. Tā kā kodoldrošuma mērķis ir novērst vides apdraudējumu starptautiskā mērogā, tam ir iezīmes, kas raksturīgas jēdzienam “globāls **sabiedriskais labums**”.

- 04** Eiropas Savienība (ES) vēsturiski ir aktīvi veicinājusi starptautisko sadarbību kodoldrošuma jomā gan savā teritorijā, gan ārpus tās robežām. Dotācijas, ko finansē no Instrumenta sadarbībai kodoldrošuma jomā, un *Euratom* aizdevumi ir piešķirti daudzām un dažādām darbībām, tostarp izglītībai un mācību pasākumiem, zinātības sniegšanai un ar drošumu saistīta aprīkojuma, infrastruktūras un remediācijas darbu nodrošināšanai. ES atbalsta galīgie izmantotāji parasti ir partnervalstu kodolregulatori, kā arī kodoliekārtu vai kādreizējo urāna ieguves vai pārstrādes vietu operatori. Kaut arī agrākos periodos līdzekļi tika piešķirti vairāk, gan 2014.–2020. gada periodā, gan 2021.–2027. gada periodā šiem sadarbības veidiem tika piešķirtas dotācijas aptuveni 300 miljonu EUR apmērā katrā no šiem periodiem, turklāt laikposmā no 2017. līdz 2021. gadam papildus tika piešķirts arī aizdevums Ukrainai 300 miljonu EUR apmērā.
- 05** Šajā revīzijā mēs pārbaudījām, vai Komisija – attiecīgos gadījumos kopā ar Eiropas Ārējās darbības dienestu – ir efektīvi uzlabojusi kodoldrošumu trešās valstīs. Konkrēti, mēs novērtējām saistībā ar starptautisko sadarbību kodoldrošuma jomā ieviestā ES satvara koncepciju, ES finansiālā atbalsta piešķiršanu laikposmā no 2014. līdz 2024. gadam, tiešos rezultātus un koprezultātus, kas sasniegti ES finansētās darbībās kodoldrošuma uzlabošanai Armēnijā, Irānā, Kirgizstānā, Tadžikistānā, Ukrainā un Uzbekistānā, kā arī Komisijas veikto uzraudzību.
- 06** Mēs revidējām šo jomu, jo kodoldrošumam ir liela nozīme, ņemot vērā pagātnē pieļauto avāriju izraisītās bažas, kā arī uztraukumu, ko vieš Krievijas agresijas karš pret Ukrainu. Revīzijas ziņojums sniedz politikas veidotājiem un sabiedrībai kopumā neatkarīgu novērtējumu par ES starptautiskās sadarbības efektivitāti kodoldrošuma jomā. Esam apzinājuši dažas nepilnības un iesakām uzlabojumus, kuri varētu noderēt pašreizējā likumdošanas procesā, kurā izstrādā jaunu instrumentu sadarbībai kodoldrošuma jomā 2028.–2034. gada periodam. Papildu informācija un sīkāks revīzijas tvēruma un pieejas izklāsts ir sniegts [I pielikumā](#).

Ko mēs konstatējam un ko iesakām

- 07** Kopumā mēs secinām, ka Komisija joprojām ir svarīga dalībiece starptautiskajā sadarbībā kodoldrošuma jomā, un tā ir palīdzējusi īstenot daudzas un dažādas darbības, lai gan bieži tās ir aizkavējušās un reizēm īstenotas ar lielākām izmaksām, nekā sākotnēji plānots. Tomēr sadarbības efektivitāti kavē visaptverošas un atjauninātas stratēģijas trūkums un nepilnības finansēto darbību uzraudzībā.

08 Tā kā kodoldrošuma riskiem piemīt pārrobežu iedaba, ir nepārprotami skaidrs, ka starptautiskajai sadarbībai kodoldrošuma jomā ir liela nozīme, un jau vairākas desmitgades ES ir devusi nozīmīgu ieguldījumu centienos uzlabot kodoldrošumu visā pasaulē. Tomēr Komisijai pašlaik nav visaptverošas stratēģijas, kas virzītu tās darbību īstenošanu šajā jomā. Pašreizējos plānošanas dokumentos galvenokārt ir aptverts Instruments sadarbībai kodoldrošuma jomā, bet šādas stratēģiskās ievirzes trūkst citiem Komisijai pieejamiem instrumentiem, piemēram, *Euratom* aizdevumiem. Tāpat šajos plānošanas dokumentos nav skaidri noteikti mērķi, kurus Komisija ir iecerējusi sasniegt kodolenerģētikas jomā, lai gan šī joma laika gaitā ir ievērojami mainījusies un tajā darbojas arī vairākas citas ieinteresētās personas, kurām ir līdzīgi sadarbības mērķi (12.–24. punkts).

1. ieteikums

Nostiprināt Komisijas stratēģisko satvaru, ko piemēro starptautiskajai sadarbībai kodoldrošuma jomā

Iesakām Komisijai nostiprināt stratēģisko satvaru, ko piemēro starptautiskajai sadarbībai kodoldrošuma jomā, proti, izstrādāt atjauninātu un visaptverošu stratēģiju, kas virzītu Komisijas darbības saistībā ar sadarbību. Stratēģijā jānosaka jomas, kurās ES rīcībai būtu vislielākā pievienotā vērtība, un vienlaikus jāapsver citu ieinteresēto personu iniciatīvas. Tāpat stratēģijā jānosaka, kādus mērķus Komisija plāno sasniegt (tostarp, ja iespējams, skaitļos izsakāmus galvenos mērķrādītājus), kādus instrumentus Komisija plāno izmantot un kuras ieinteresētās personas būtu jāiesaista un kā jānoris to koordinācijai.

Ieviešanas mērķtermiņš: 2028. gada beigas.

09 Mēs konstatējam, ka Komisijas process to darbību atlasei, kuras finansējamās no Komisijas Instrumenta sadarbībai kodoldrošuma jomā, kopumā bija labi pamatots, jo process atbilda skaidri noteiktām kodoldrošuma vajadzībām un bija piesaistītas speciālās kodolenerģētikas zināšanas. Tomēr konstatējam arī, ka partnervalstu sadarbības priekšlikumi netika novērtēti ar punktiem un sarindoti saskaņā ar iepriekš noteiktiem kritērijiem. Līdz ar to ir apgrūtināta šo priekšlikumu jēgpilna salīdzināšana un mazinās pārliecība, ka ES finansējums ticis piešķirts tur, kur tas varētu sniegt vislielāko pievienoto vērtību. Attiecībā uz kodoliekārtām, kas gūst ieņēmumus, mēs novērojam, ka nav novērtēta finansējuma saņēmēja pašfinansēšanas spēja (25.–33. punkts).

2. ieteikums

Uzlabet procesu, kurā finansēšanai atlasa ES darbības kodoldrošuma jomā

Iesakām Komisijai:

- a) uzlabot sadarbības priekšlikumu atlasu, to balstot uz iepriekš noteiktiem kritērijiem, kuri cita starpā aptver priekšlikumā risinātā kodoldrošuma riska steidzamību un apmēru, ES rīcības pievienoto vērtību, ierosinātās darbības gatavības stadiju, paredzamo rezultātu iespējamo ilgtspēju un ģeopolitisko kontekstu, kādā jāsniedz atbalsts. Atlasi vajadzētu pienācīgi dokumentēt;
- b) gadījumos, kad darbības attiecas uz ieņēmumus nesošām kodoliekārtām, piemēram, spēkstacijām, novērtēt finansējuma saņēmēja spēju finansēt pašam savas drošuma programmas un apsvērt, vai piemērota alternatīva nebūtu finansēšana ar aizdevumiem.

Ieviešanas mērķtermiņš: 2027. gada beigas.

10 Gadu gaitā ES atbalsts ir ļāvis īstenot dažādas un bieži vien sarežģītas darbības. Te jāpiemin nozīmīgie sasniegumi bijušās Čornobiļas kodolelektrostacijas remediācijā Ukrainā un vairāku kādreizējo urāna ieguves vietu remediācijā Centrālāzijā. Tomēr mūsu pārbaudītās darbības regulāri bija aizkavējušās un izmaksāja vairāk, nekā plānots, kas īpaši sakāms par liela mēroga būvniecības vai remediācijas darbiem. Lai gan augstākas izmaksas daļēji skaidrojamas ar to, ka dažas darbības ir bijušas sarežģītas vai pirmreizējas, tomēr mēs konstatējam arī pastāvīgu finansējuma trūkumu un snieguma stimulu trūkumu. Dažos gadījumos ir apdraudēta šo darbību ilgtspēja ilgākā termiņā (34.–49. punkts).

3. ieteikums

Mazināt kavējumu un izmaksu pārsniegšanas risku darbībām, kuras saistītas ar starptautisko sadarbību kodoldrošuma jomā

Iesakām Komisijai jau no paša sākuma izvirzīt riska mazināšanas nosacījumus, kas ļautu līdz minimumam samazināt kavējumus un izmaksu pārsniegšanu darbību īstenošanas laikā. Komisijai īpaši būtu jānodrošina, ka:

- a) izmaksas, tostarp visas pārvaldības izmaksas, tiek aplēstas iepriekš (piemēram, priekšizpētē, kuras pamatā ir visprecīzākā pieejamā informācija);
- b) gadījumos, kad ir iesaistīti vairāki līdzekļu devēji, Komisija pirms lemmšanas par attiecīgās darbības finansēšanu cita starpā ņem vērā aplēstās izmaksas un pārējo līdzekļu devēju pietiekamu apņemšanos;
- c) līgumiskās vienošanās ar īstenošanas partneriem gadījumos, kad piemēro netiešās pārvaldības kārtību, ietver snieguma stimulus, kas veicina rezultātu sasniegšanu laikā un budžeta ietvaros.

Ieviešanas mērķtermiņš: 2027. gada beigas.

- 11** Vairākos aspektos Komisija nav pietiekami uzraudzījusi savu darbību īstenošanu. Tas īpaši sakāms par 300 miljonu EUR aizdevumu, kas bija paredzēts, lai finansētu plaša mēroga drošuma modernizācijas programmu, ko īstenoja Ukrainas kodolelektrostaciju operators. Komisija izmaksāja aizdevumu nepārlicinājies, ka ar attiecīgajiem līdzekļiem tiks finansēti tikai ar programmu saistīti izdevumi, kas radušies aizņēmējam un ko tas samaksājis, un oficiāli neapstiprinājusi gadu gaitā veikto programmas grozījumus. Attiecībā uz Instrumentu sadarbībai kodoldrošuma jomā, lai gan Komisija cieši uzrauga īstenošanu, mēs novērojām, ka netiek pilnā mērā uzraudzīta ES finansēto darbību tiešo rezultātu izmantošana un faktiskie kodoldrošuma uzlabojumi (50.–57. punkts).

4. ieteikums

Uzlabot ES finansēto kodoldrošuma darbību uzraudzību

Iesakām Komisijai uzlabot turpmāko ES finansēto kodoldrošuma darbību uzraudzību:

- a) vākt informāciju par tiešo rezultātu faktisko izmantošanu pēc darbības pabeigšanas un vajadzības gadījumā papildināt šādu informāciju ar apmeklējumiem uz vietas;
- b) gadījumos, kad tiek izmantoti *Euratom* aizdevumi, pastiprināt uzraudzības mehānismu, ar kuru nodrošina, ka aizņēmējs pilda pareizas finanšu pārvaldības pamatpienākumus;
- c) gadījumos, kad tiek piešķirtas dotācijas no Instrumenta sadarbībai kodoldrošuma jomā, uzlabot loģisko pamatojumu, tajā sistemātiski iekļaujot iznākuma rādītājus, kuri atbilst darbības mērķiem un atspoguļo darbību ietekmi uz kodoldrošumu.

Ieviešanas mērķtermiņš: 2028. gada beigas.

Plašāka informācija par mūsu apsvērumiem

Starptautiskā sadarbība kodoldrošuma jomā ir būtiska, taču Komisijai trūkst visaptverošas un atjauninātas stratēģiskās pieejas

- 12** Šajā ziņojuma iedaļā mēs analizējam to, vai Komisija ir ieviesusi visaptverošu satvaru, kas virza tās iesaisti starptautiskajā sadarbībā kodoldrošuma jomā.

Starptautiskā sadarbība kodoldrošuma jomā ir būtiska, jo kodolriskiem piemīt pārrobežu iedaba

- 13** Pirmām kārtām par kodoldrošumu atbild tā persona vai organizācija, kura ir atbildīga par iekārtām un darbībām, kas rada radiācijas risku. Kodoldrošuma un radiācijas novēršanas reglamentēšana ir valstu kompetencē¹. Tomēr tādas avārijas kā Čornobiļas 1986. gada avārija un Fukušimas 2011. gada avārija ir palielinājušas bažas par kodoldrošumu visā pasaulē. Pēc šīm avārijām radiācija izplatījās pāri valstu robežām – to pārnesa vējš un okeāna straumes –, turklāt pēc tam mainījās arī sabiedriskā doma un tika ietekmētas valdības. Īpaši Čornobiļas avārija radīja slogu starptautiskajai sabiedrībai, kurai bija jāsedz lielas remediācijas izmaksas. Tātad kodoldrošums ir svarīgs ne tikai valstu, bet arī starptautiskā līmenī, un ir skaidri redzams, ka kodoldrošuma jomā nepieciešama starptautiskā sadarbība.

¹ Starptautiskā Atomenerģijas aģentūra, “*Fundamental Safety Principles, Safety Fundamentals No SF-1*”.

14 Šī sadarbība ir īpaši svarīga Eiropas Savienībai, jo tās teritorijā, kā arī tās tuvākajā apkārtnē darbojas daudz kodolelektrostaciju, tostarp Baltkrievijā, Krievijā, Šveicē, Ukrainā un Apvienotajā Karalistē (sk. [I pielikumu](#)). Turklāt paplašināšanās politikas ietvaros viens no ES mērķiem ir veicināt kandidātvalstu normatīvo un administratīvo aktu saskaņošanu ar ES un *Euratom* tiesību aktiem (“*acquis*”), arī kodoldrošuma jomā.

Komisijai trūkst atjauninātas un visaptverošas stratēģijas, kas virzītu tās intervenci

15 ES rīcība kodoldrošuma jomā ir balstīta uz *Euratom* līgumu. Cita starpā šis Līgums pilnvaro *Euratom* radīt apstākļus, kas vajadzīgi kodolrūpniecības ātrai izveidei un izaugsmei, noteikt vienotus drošuma standartus un veidot attiecības ar citām valstīm un starptautiskajām organizācijām ar mērķi veicināt progresu kodolenerģijas izmantošanā miermīlīgiem mērķiem. Tātad Komisijai, kas atbild par Līguma izpildi, kodolenerģijas jomā ir iespējams veikt plašu klāstu darbību gan Eiropas Savienībā, gan ārpus tās.

Dažādi intervences instrumenti, bet tos pārvalda atsevišķi

- 16** Lai atbalstītu starptautiskā mēroga kodoldrošumu, Komisija izmanto divus galvenos finansēšanas instrumentus, ko pārvalda divi atsevišķi dienesti.
- Dotācijas, ko finansē no ES budžeta, ar mērķi atbalstīt kodolenerģētikas jomas ieinteresētās personas trešās valstīs: šāda veida atbalsts pastāv kopš 1992. gada, un pašlaik to sauc par [Eiropas Starptautiskās kodoldrošuma sadarbības instrumentu](#) (turpmāk – “*INSC*”). To pārvalda Starptautisko partnerību ģenerāldirektorāts (INTPA ĢD). 2021.–2027. gada periodā šim instrumentam ir piešķirti 300 miljoni EUR (sk. arī [I pielikumu](#)).
 - *Euratom* aizdevumi, ar kuriem finansē kodolelektrostaciju drošuma un efektivitātes projektus: šo instrumentu izveidoja 1977. gadā, lai atbalstītu projektus *Euratom* ietvaros. Kopš 1994. gada šis instruments ir bijis pieejams atsevišķām trešām valstīm (pašlaik tās ir Armēnija, Krievija un Ukraina – to ir noteikuši dažādi ES paplašināšanās posmi). Šis instruments pašlaik ir aktīvs saistībā ar Ukrainai piešķirtu 300 miljonu EUR aizdevumu, ko pārvalda Komisijas Budžeta ģenerāldirektorāts.

17 Mērķi abiem šiem Komisijas izmantotajiem instrumentiem, kas vērsti uz kodoliekārtu drošuma uzlabošanu, daļēji sakrīt. Taču instrumentiem ir arī ievērojamas atšķirības, proti, aizdevumi kodolelektrostaciju operatoriem cita starpā var veicināt efektivitāti, tātad arī produktivitāti un konkurētspēju. Šāds iznākums neietilpst *INSC* darbības jomā. *INSC* dažādajās versijās ir ticis skaidri ierobežots atbalsts operatoriem: 2014.–2020. gada periodam [Regula](#) izslēdza aprīkojuma piegādi, savukārt 2021.–2027. gada periodam [Regula](#) pieļāva atbalstu operatoriem tikai izņēmuma gadījumos, kas bija skaidri saistīti ar [stresa testu](#) īstenošanu pēc avārijas Fukušimā un attiecīgajiem iespējamajiem ieteikumiem. Mēs novērojām, ka Armēnijā Komisijai trūkst visaptverošas un konsekventas pieejas instrumentu izmantošanā (sk. [1. izcēlumu](#)).

1. izcēlums

Trūkst visaptverošas un konsekventas pieejas kodolelektrostacijas atbalstam

Armēnijas kodolelektrostacija sāka darboties 1976. gadā. 1980. gadā to paplašināja un ekspluatācijā nodeva arī otru atsevišķu reaktoru. Abus reaktorus 1989. gadā slēdza, jo iepriekšējā gadā bija notikusi zemestrīce. Slēgšana bija preventīvs solis, ņemot vērā iespējamību, ka nākotnē varētu notikt līdzīgi seismiski notikumi. Tā kā trūka enerģijas piegādes alternatīvu, 2. reaktora ekspluatācija 1995. gadā tika atsākta. Nu reaktoram jau ir 45 gadi, bet tas joprojām nodrošina līdz 35 % valstī katru gadu saražotās elektroenerģijas.

ES bez pārtraukumiem ir atbalstījusi šo spēkstaciju kopš 1996. gada, galvenokārt nodrošinot speciālās zināšanas un aprīkojumu, kas vajadzīgs modernizācijai drošuma ziņā. Tomēr, ņemot vērā Padomju Savienības tipa reaktora seno konstrukciju un novecošanos, Komisija jau 2008. gadā secināja, ka spēkstaciju nav iespējams modernizēt tā, lai būtu pilnībā ievēroti starptautiskie drošuma standarti. Komisija nolēma prasīt reaktora pēc iespējas drīzu slēgšanu un dezekspluatāciju, vienlaikus atzīstot vajadzību pagaidām finansēt steidzamākos īstermiņa uzlabošanas pasākumus².

Tomēr jāatzīmē, ka kodolelektrostacijas dezekspluatācijai trūkst visaptverošas pieejas. Lai gan Komisija vēlas spēkstacijas slēgšanu nākotnē, laikposmā no 2014. līdz 2024. gadam tā piešķir vairāk nekā 15 miljonus EUR gan pašai spēkstacijai, gan regulatīvajai iestādei, lai tiktu veikta turpmāka drošuma modernizācija un pat vairākkārt pagarināta 2. reaktora ekspluatācija (pēdējais pagarinājums sniedzas līdz 2031. gadam). Šādi rīkojoties, Komisija faktiski ir nonākusi pretrunā sevis deklarētajam mērķim, kas ir reaktora slēgšana, pat ja šis mērķis ir panākams tikai ar Armēnijas suverēnu lēmumu. Reizēm Komisija neievēroja kārtējās INSC regulas ierobežojumus, piemēram, spēkstacijai *de facto* piegādāja aprīkojumu. Tas īpaši sakāms par gadījumu, kad tika piegādāti mobilie dīzeļģeneratori: lai gan oficiāli līgumu noslēdza un vadīja Armēnijas Kodolenerģētikas regulatīvā iestāde, faktiski šis risinājums bija projektēts un izpildīts tieši tam, lai uzturētu spēkstacijas drošuma sistēmas noteiktos kodoldrošuma ārkārtas gadījumos. Kaut arī Armēnija ir tiesīga saņemt *Euratom* aizdevumus, kas tai pēc tam ļauj finansēt kodolelektrostaciju operatoru iegādātu aprīkojumu, šis instruments šādā nolūkā līdz šim nav izmantots.

² Komisijas Paziņojums "Pievērsoties starptautiskajai kodolnozares drošības un drošuma problēmai", COM(2008) 312.

1. fotoattēls. Armēnijas kodolelektrostacija

Avots: Armēnijas kodolelektrostacija.

2. fotoattēls. ES finansēts aprīkojums. Mobilie dīzeļģeneratori iespējamiem ārkārtas gadījumiem Armēnijas kodolelektrostacijā

Avots: Armēnijas kodolelektrostacija.

18 Trešais Komisijai pieejamais finansēšanas līdzeklis ir Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instruments “Eiropa pasaulē” (79,5 miljardi EUR), kuru kopīgi pārvalda vairāki Komisijas dienesti un kurā 2021.–2027. gada periodā ārējo darbību jomā ir apvienoti vairāki instrumenti, kas iepriekšējos budžeta periodos bija nošķirti. Līdz šim no šā instrumenta ir finansēti drošības pasākumi, galvenokārt tematiskajā programmā par mieru, stabilitāti un konfliktu novēršanu, bet instrumenta darbības joma ietver arī noteiktas kodoldrošuma darbības (dažas ir līdzīgas *INSC* darbībām, konkrēti, izglītība, mācības un kodolgarantijas).

Paralēlas sadarbības iniciatīvas, ko īsteno galvenie starptautiskie dalībnieki

19 ANO Starptautiskā Atomenerģijas aģentūra (*IAEA*) tika izveidota 1957. gadā. Kopš 2025. gada tajā ir 180 dalībvalstis, tostarp visas 27 ES dalībvalstis. [IAEA statūti](#) aptver dažādas darbības ar mērķi atbalstīt kodolenerģijas drošu un miermīlīgu izmantošanu, tostarp šādas darbības: apmainīties ar zinātnisko un tehnisko informāciju, rīkot mācības zinātniekiem un ekspertiem, ieviest un pārvaldīt garantijas attiecībā uz kodolmateriāliem, pieņemt drošuma standartus un veicināt to piemērošanu pēc dalībvalstu lūguma. Šīs darbības sasaucas ar *INSC* darbībām, bet ir vēl plašākas par tām. *IAEA* ir piešķirtas arī svarīgas papildu pilnvaras, galvenokārt ar [Kodolieroču neizplatīšanas līgumu](#) (atbildība par kodolgarantiju pārbaudēm), kā arī ar vairākām drošuma jomas konvencijām³ (saskaņā ar tām parakstītājvalstis apmainās ar drošuma jomas informāciju gan savā starpā, gan ar Komisiju un *IAEA*).

20 Darbību īstenošanai *IAEA* rīcībā ir resursi, kas krietni pārsniedz ES *INSC* resursus. No kopējā [budžeta](#), kas 2025. gadam bija aptuveni 757 miljoni EUR, *IAEA* piešķir 43 miljonus EUR kodoldrošuma un drošības darbībām (pamatbudžets) un aptuveni 128 miljonus EUR savai [tehniskās sadarbības programmai](#), kura ir *IAEA* galvenais mehānisms kodoltehnoloģiju nodošanai savām dalībvalstīm un ietver palīdzību radiācijas drošuma un kodoldrošuma uzlabošanai visā pasaulē. Šī programma pēc brīvprātības principa dalībvalstīm piedāvā dažādus profesionālizvērtēšanas un konsultāciju pakalpojumus. No ES *INSC* līdzekļiem 2014.–2024. gada periodā *IAEA* budžetā tika iemaksāti aptuveni 30 miljoni EUR jeb apmēram 7 % no kopējiem *INSC* piešķirumiem minētajā periodā.

³ Konvencija par kodoldrošību un Kopējā lietotās kodoldegvielas un radioaktīvo atkritumu drošas apsaimniekošanas konvencija.

- 21** Papildus *IAEA* tehniskās sadarbības programmai un ES *INSC* pastāv arī citas iniciatīvas ar līdzīgiem mērķiem. Cita starpā vairākas ES dalībvalstis (divpusēji), [Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka \(ERAB\)](#), [ASV](#), [Norvēģija](#) un Krievija ir sponsorējušas kodoldrošuma iniciatīvas, kas sasaucas ar *INSC* finansētām darbībām vai tiecas sasniegt tādu pašus mērķus. 2025. gada jūnijā arī [Pasaules Banka](#) paziņoja savu nolūku atbalstīt drošu un atbildīgu kodolenerģijas izmantošanu jaunattīstības valstīs.
- 22** Tā kā Komisija pārvalda pati savu īpašu instrumentu, tā var būt neatkarīga un elastīga prioritāšu izvēlē. Tomēr, ņemot vērā, ka daži *INSC* mērķi krietni līdzinās citu ieinteresēto personu iniciatīvu mērķiem, Komisijai būtu noderējis stratēģiskā līmenī novērtēt tās jomas, kurās ES intervence varētu dot vislielāko ietekmi, ņemot vērā pārējās iniciatīvas. Padome jau kopš 2008. gada⁴ ir norādījusi uz pārklāšanās risku gadījumos, kad darbībām ir vieni un tādi paši mērķi, un tas ir skaidri norādīts arī *INSC* regulas 6. pantā. Tāpat šo problēmu atsevišķas dalībvalstis regulāri piemin *INSC* komitejas ikgadējās sanāksmēs, kā arī pati Komisija – *INSC* rīcības dokumentos. Kaut arī mērķi reizēm pārklājas, mēs revīzijas izlasē iekļautajos līgumos nekonstatējām dubultu finansēšanu (t. i., vienas un tās pašas darbības finansēšanu divas reizes). Dubultas finansēšanas risku izdevās mazināt regulārās Komisijas un *IAEA* sanāksmēs, kuras rīkotas saskaņā ar šo pušu saprašanās memorandu, un palīdzēja arī līdzekļu devēju sadarbības platformu izveide valstu vai reģionālā līmenī (piemēram, Armēnijā, Centrālāzijā un Ukrainā).

Iepriekšējo stratēģijas dokumentu nepilnības

- 23** Gan 2008. gada paziņojumā “[Pievērsties starptautiskajai kodolnozares drošības un drošuma problēmai](#)”, gan 2014. gada stratēģijā, gan 2021. gada daudzgadu indikatīvajā programmā – visus šos dokumentus ir pieņēmusi Komisija – ir elementi, kas nodrošina ilgtermiņa perspektīvu sadarbībai kodoldrošuma jomā. Tomēr šie dokumenti daļēji ir novecojuši vai koncentrējas galvenokārt tikai uz *INSC*, nepiedāvājot holistisku pieeju starptautiskajai sadarbībai, kas aptvertu visus Komisijai pieejamos instrumentus. Jāatzīmē arī, ka 2014. gada stratēģijā un 2021. gada indikatīvajā programmā nav uz drošuma vajadzību novērtējuma pamata pietiekami apzinātas jomas, kurās ES intervencei būtu vislielākais potenciāls pievienot vērtību citām kārtējām valsts vai starptautiskajām iniciatīvām.

⁴ [Padomes Secinājumi](#) par palīdzību trešām valstīm kodoldrošības un drošuma jomā, 2008. gada decembris.

24 Līdz ar to mēs norādām, ka trūkst atjauninātas visaptverošas stratēģijas starptautiskajai sadarbībai kodoldrošuma jomā. Šāds stratēģiskais satvars joprojām balstītos uz pilnvarām, kas piešķirtas ar *Euratom* līgumu, taču būtu arī papildu avots, uz kuru atsaukties, domājot par ES rīcības pievienoto vērtību, Komisijas iecerētajiem mērķiem, plānotajiem instrumentiem, iesaistāmām ieinteresētajām personām un to koordināciju. Tas ir būtisks trūkums, ka nav stratēģijas (tā varētu būt vai nu kā atsevišķs dokuments, vai arī integrēta plašākā kodolsadarbības stratēģijā), jo jāņem vērā, ka kodoldrošuma vide mainās (sk. [1 pielikumu](#)), ir pieejami dažādi intervences instrumenti un vienlaikus pastāv arī citu starptautisko dalībnieku sadarbības iniciatīvas. Stratēģijas trūkums mazina skaidrību par to, ko ES cenšas sasniegt, un kavē visu pieejamo instrumentu koordinētu īstenošanu.

Kopumā darbību atlase ir balstīta uz skaidri definētām kodoldrošuma vajadzībām, bet trūkst stingras prioritāras secības

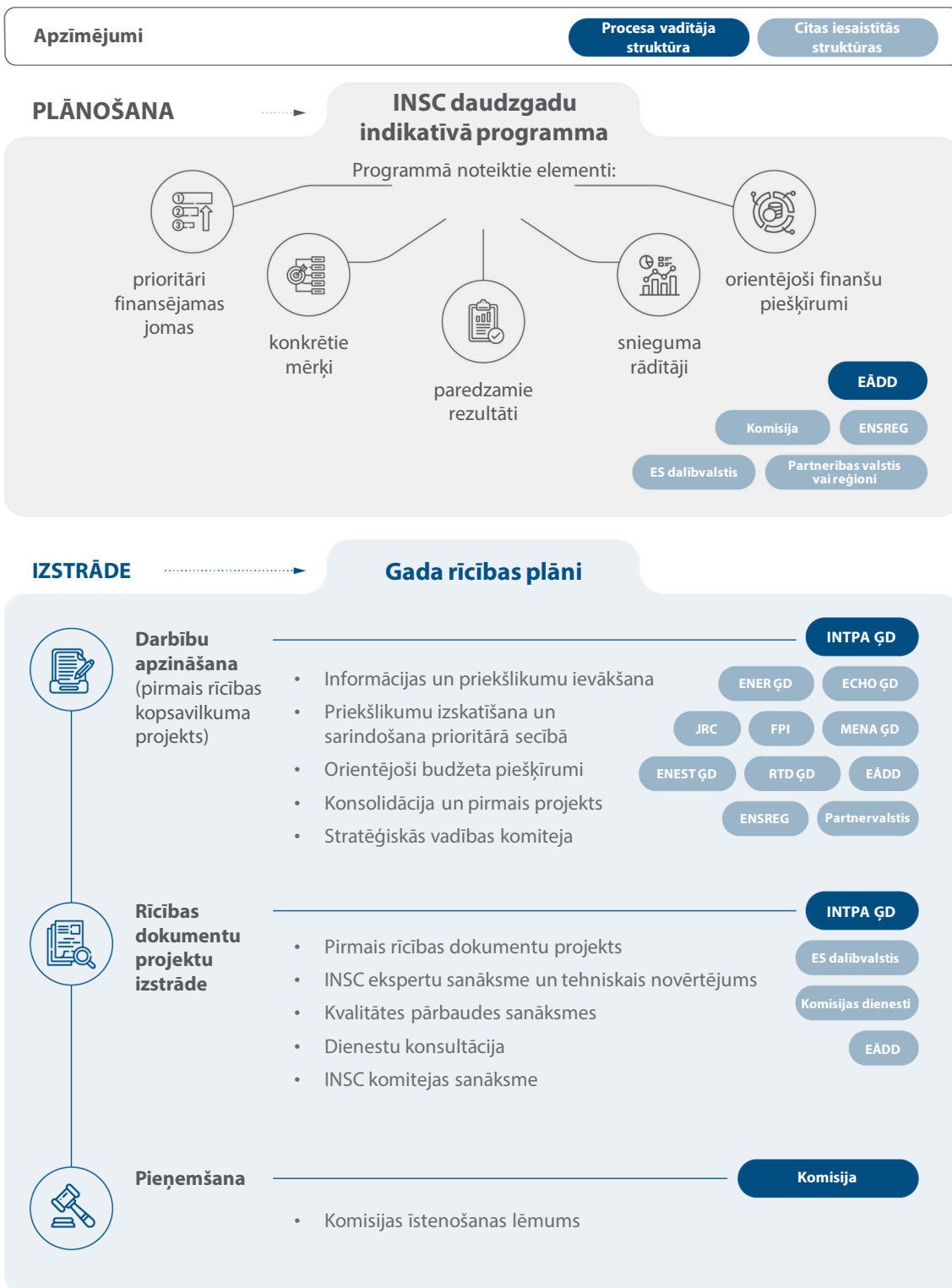
25 Šajā ziņojuma iedaļā mēs analizējam, kā Komisija atlasīja no *INSC* finansējamās darbības. Šī analīze ļāva noteikt, vai atlases process bija pamatīgs un vai tā rezultātā tika atlasīti vispiemērotākie darbību priekšlikumi.

Komisija ir izveidojusi labi pamatotu atlases procesu, kas balstīts uz konkrētām kodoldrošuma vajadzībām

26 *INSC* gadījumā finansējamās darbības ir aprakstītas gada rīcības plānā, ko oficiāli pieņem ar ģipšu Komisijas īstenošanas lēmumu⁵. Tāpat kā tas ir ar citiem Komisijas pārvaldītiem starptautiskās sadarbības instrumentiem, pati pieņemšana ir kulminācijas punkts procesam, kuram ir vairāki posmi ([1. attēls](#)).

⁵ [Padomes Regula \(Euratom\) 2021/948](#), ar kuru izveido Eiropas Starptautiskās kodoldrošuma sadarbības instrumentu (2021. gada *INSC* regula), 7. pants.

1. attēls | Galvenie gada rīcības plāna pieņemšanas posmi

Avots: ERP, pamatojoties uz INSC regulām un INTPA ĢD procedūrām.

- 27** Saskaņā ar spēkā esošām *INSC* regulām⁶ Eiropas Ārējās darbības dienests (EĀDD) attiecīgi 2014., 2017. un 2021. gadā ciešā sadarbībā ar Komisiju bija sagatavojis daudzgadu indikatīvās programmas, un Komisija tās bija oficiāli pieņēmusi. Pamatojoties uz šīm programmām, kā arī ņemot vērā pastāvīgi no vairākām ieinteresētajām personām ievākto informāciju, Komisija izstrādāja rīcības plānus, kurus katru gadu oficiāli pārskatīja un atkārtoti apstiprināja.
- 28** Visā procesā nozīmīgi bija partnervalstu pieprasījumi, kā arī tehniskās zināšanas, kas pieejamas Komisijā (īpaši zināšanas, ko sniedza [Kopīgais pētniecības centrs](#) un Enerģētikas ģenerāldirektorāts, kā arī *INTPA* ģenerāldirektorāts), un zināšanas no ārējiem avotiem (īpaši zināšanas, ko spēja sniegt atsevišķu ES dalībvalstu pārstāvji). Savu ieguldījumu deva arī EĀDD, kas var pārstāvēt plašu ģeopolitisko spektru. Tāpat notika apspriešanās ar citiem Komisijas dienestiem. Kopumā Komisijas īstenotais process nodrošināja stabilu pamatu, uz kura bāzes atlasīt piemērotas darbības, kurās tika risinātas konkrētas kodoldrošuma vajadzībām partnervalstīs. Lai gan kopējais novērtējums ir pozitīvs, mēs konstatējam vairākas nepilnības, kuras aprakstītas [29.–33.](#) punktā.

⁶ Padomes Regula (Euratom) Nr. 237/2014, ar ko izveido Instrumentu sadarbībai kodoldrošības jomā (2014. gada *INSC* regula), 12. pants, 2021. gada *INSC* regula, 17. pants, un Padomes Lēmums 2010/427/EU, ar ko nosaka Eiropas Ārējās darbības dienesta organizatorisko struktūru un darbību, 9. pants.

Darbību atlasē netiek piešķirti punkti, un darbības netiek sarindotas saskaņā ar iepriekš noteiktiem kritērijiem, bet tas mazina atlasē pārredzamību

- 29** Lai gan kopumā darbību atlasē process ir rūpīgs, mēs novērojam, ka tas nav pietiekami stingrs procesa sākotnējos posmos līdz pat sākotnējai prioritāšu noteikšanai un rīcības plānu pirmajiem projektiem (sk. [1. attēlu](#)). Īpaši mēs konstatējam, ka darbību priekšlikumi netika oficiāli novērtēti, tiem piešķirot punktu skaitu, un sarindoti saskaņā ar iepriekš noteiktiem kritērijiem, lai nodrošinātu, ka ES finansējums tiek virzīts zināmu brieduma stadiju sasniegušām darbībām ar vislielāko pievienoto vērtību. Kaut arī INTPA ĢD, izskatot dokumentus, izmantoja vairākus svarīgus faktorus, piemēram, steidzamību, briedumu, papildināmību, šo analīzi sistemātiskā veidā nedokumentēja, lai tā ļautu jēgpilni un pārredzami salīdzināt dažādus darbību priekšlikumus.
- 30** Starptautiskā sadarbība kodoldrošuma jomā ir daļa no plašākiem centieniem atbalstīt un veicināt ES vērtības un intereses visā pasaulē⁷, tātad dažādi ģeopolitiskie apsvērumi var ietekmēt arī INSC finansētu darbību nepieciešamību un iznākumu. Taču, ja atlasē kritērijiem nav oficiāli noteikts atbilstošs svēruma, Komisija atlasē lēmumus var pieņemt ar zināmu rīcības brīvību, bet tādējādi mazina pārredzamību. Dažos gadījumos, īpaši attiecībā uz Centrālāziju un Irānu, mūsu savāktie pierādījumi liecina, ka revidētās INSC darbības galvenokārt virzīja ģeopolitiskie apsvērumi, nevis kodoldrošuma risks, kas tiktu uzskatīts par pietiekami nozīmīgu, lai pamatotu konkrēto darbību atlasē salīdzinājumā ar konkurējošiem priekšlikumiem Eiropas kaimiņvalstīs.

⁷ 2021. gada INSC regula, 1. apsvēruma.

Jau no sākuma dažas darbības nebija pietiekamā gatavības stadijā vai nebija pietiekami pierādīta vajadzība pēc ES finansējuma

31 Dažos gadījumos mēs konstatējam, ka dažas mūsu revidētās *INSC* darbības bija atlasītas un uzsāktas, lai gan jau pašā sākumā bija zināms, ka pastāv izaicinājumi un tās nav sasniegušas pietiekamu gatavības stadiju.

- a) Darbības, kuru mērķis bija uzlabot kodoldrošumu un kodolgarantijas Irānā, balstījās uz 2015. gada [Kopīgo visaptverošo rīcības plānu](#) (KVRP), kuru [apstiprinājusi](#) ANO Drošības padome. Kad ASV izstājās no šā nolīguma 2018. gadā un stāvokli vēl vairāk pasliktināja Irānas pakāpeniska atteikšanās no KVRP saistību izpildes kopš 2019. gada, būtiski mainījās svarīgi nosacījumi ES *INSC* darbību sekmīgai pabeigšanai. Šajā ziņā mēs novērojam, ka bija izdoti vairāki *IAEA* brīdinājumi par tās nespēju sniegt pārliecību, ka Irānas kodolprogrammai ir tikai un vienīgi miermīlīgi mērķi⁸. Komisija saskaņā ar Padomes [2019.](#) un [2022. gada](#) secinājumiem turpināja pildīt KVRP saistības un 2021. gada decembrī un 2023. gada novembrī sāka jaunus *INSC* līgumus kopā par 11,6 miljoniem EUR. Tomēr līgumu izpildei bija vajadzīgs ilgs laiks (attiecīgi 16 un 53 mēneši pēc Komisijas finansēšanas lēmumiem), un jau no paša sākuma radās nopietni īstenošanas ierobežojumi, proti, bija apgrūtināta ES un Irānas amatpersonu ceļošana un vajadzīgā aprīkojuma piegāde, jo pēc ASV izstāšanās atsākās sankcijas. Līdz ar to ievērojami palēninājās darbību īstenošana.
- b) Attiecībā uz kādreizējo urāna ieguves vietu remediāciju Centrālāzijā Komisijas sākotnējais 2015. gada ieguldījums 16,45 miljonu EUR apmērā tika veikts bez priekšizpētes (tā bija pieejama tikai vēlāk), bez precīzas informācijas par Komisijas atbalstam ielānoto remediācijas darbību vispārējo grafiku un izmaksām un bez citu (ārpus ES) starptautisko līdzekļu devēju apņemšanās veikt ieguldījumus. Šo iemeslu dēļ īstenošana ievilkās.
- c) Armēnijā Komisijas darbībās plaši tika izmantoti "līgumi par noteiktu samaksu", t. i., tika piesaistīti eksperti, kuri bija pieejami galīgajiem saņēmējiem, bet vairākumā gadījumu iepriekš nebija precīzi noteikti sagaidāmie tiešie rezultāti. Tā vietā rezultātus izvirzīja darbību sākumā un īstenošanas gaitā vairākkārt grozīja. Šajos gadījumos riski, kas saistīti ar tiešo rezultātu nesasniegšanu, bija Komisijas atbildībā, un divos no četriem līgumiem bija vajadzīgs papildu darbs, ko izpildīja ar turpmākiem līgumiem. Tādu pašu situāciju novērojam vēl vienā citā iemaksu nolīgumā, kas saistīts ar remediācijas darbiem Ukrainā.

⁸ *IAEA* paziņojums par kodolgarantijām attiecībā uz [2021.](#) un [2022. gadu](#).

- 32** Attiecībā uz atbalstu Armēnijas kodolelektrostacijai, kurā tiek radīti ieņēmumi, Komisijas atlases procesā nebija iekļauta analīze par līdzekļu saņēmēja spēju finansēt savas drošuma modernizācijas programmas, par kurām saskaņā ar starptautiskajiem standartiem⁹ galvenokārt atbild kodolelektrostācijas operators.
- 33** Attiecībā uz atbalstu bijušās Čornobiļas kodolelektrostācijas remediācijai un lietotās kodoldegvielas apsaimniekošanai Ukrainā mēs konstatējām, ka Komisija pēc augsta līmeņa apspriedēm ar attiecīgajām ES dalībvalstīm izvēlējās ieguldīt vairāk līdzekļu, nekā to noteica vēsturiskā sloga sadalījums atbilstoši iepriekšējai norunai, kuru ievēroja G7 valstis un ES, sākotnējie projekta veicinātāji un pārējie galvenie līdzekļu devēji. 2015. un 2016. gadā Komisijas iemaksas Čornobiļas reaktora pārseguma fondā bija 70 miljoni EUR (42 % no kopējām iemaksām), bet tās būtu bijušas tikai 45,6 miljoni EUR, ja ES iemaksas daļa būtu paliktu tāda pati kā iepriekšējā saistību uzņemšanās ciklā (2011. gadā – 27,6 %). Mēs konstatējām līdzīgu situāciju saistībā ar 2017. gada iemaksu Kodoldrošības kontā, no kura cita starpā finansēja Čornobiļas lietotās kodoldegvielas sausās uzglabāšanas iekārtu: Komisijas ieguldījums 19,1 miliona EUR apmērā veidoja 39 % no G7 un ES kopējās iemaksas, tātad par 5,4 miljoniem EUR pārsniedza summu, kas atbilstu ES vēsturiskā sloga daļai. Kopējais Eiropas ieguldījums (ES, Francija, Vācija, Itālija un Apvienotā Karaliste) nepārsniedza 65 % no kopējiem ieguldījumiem, kas faktiski nozīmē, ka ES budžets daļēji aizstāja G7 Eiropas dalībnieku vēsturiskās iemaksas.

⁹ IAEA, “*Fundamental Safety Principles, Safety Fundamentals No SF-1*”.

Ar ES atbalstu izdevās īstenot dažādas un reizēm sarežģītas darbības, bet nereti gadījās kavējumi un dažreiz arī augstākas izmaksas un ilgtnespējas riski

- 34** Šajā ziņojuma iedaļā mēs analizējam, vai ES finansētās kodoldrošuma darbībās tika savlaicīgi un budžeta robežās sasniegti plānotie tiešie rezultāti. Mēs arī pārbaudījām, vai attiecīgajos līgumos bija pieminēta tiešo rezultātu ilgtermiņa ilgtspēja, un, ja bija iespējams, apzinājām konkrētus ilgtnespējas riskus.

ES atbalstīja dažādu darbību īstenošanu, tostarp lielus un sarežģītus projektus

- 35** 2014.–2024. gada periodā no *INSC* tika finansēti 173 līgumi, kas ietvēra darbības 20 partnervalstīs un septiņos daudznacionālos reģionos. Šīm darbībām bija dažāds mērogs un iedaba. Bija aptverta izglītība un mācības, speciālo zināšanu sniegšana ieinteresētajām personām noteiktu drošuma dokumentu izstrādei un pārskatīšanai, kā arī ar drošumu saistīta aprīkojuma piegāde, infrastruktūras veidošana un remediācijas darbi. ES atbalsta galīgie izmantotāji parasti bija partnervalstu kodolregulatori, kā arī kodoliekārtu vai kādreizējo urāna ieguves vietu operatori. Sīkāka informācija par izlasē iekļautajiem līgumiem ir sniegta [II pielikumā](#).
- 36** No 14 mūsu izlasē iekļautajiem līgumiem pieci revīzijas laikā bija pilnībā slēgti, savukārt vēl divos citos plānotās darbības bija gandrīz pabeigtas. Mēs novērojām atšķirības šo septiņu līgumu izpildē: piecos līgumos bija sasniegti plānotie tiešie rezultāti, vienā līgumā bija sasniegta lielākā daļa tiešo rezultātu (bet ne visi), un vēl viens līgums izbeidzās, nesasniedzot nevienu no galvenajiem paredzētajiem tiešajiem rezultātiem.
- 37** ES atbalstīja vairāku plaša mēroga un sarežģītu darbību īstenošanu. [2. izcēlumā](#) ir aprakstītas trīs darbības, kurām laikposmā no 2014. līdz 2024. gadam tika piešķirti vislielākie ES ieguldījumi – aptuveni 137 miljoni EUR jeb 34 % no kopējiem ES piešķirumiem. Īstenošana notika sadarbībā ar ERAB, kura pārvaldīja attiecīgos līdzekļus, apvienojot ES un citu līdzekļu devēju resursus. Abas darbības Čornobiļā tika pabeigtas, bet Vides atveseļošanas fonda (VAF) gadījumā īstenošana mūsu revīzijas laikā turpinājās.

2. izcēlums

INSC finansētās liela mēroga darbības

3. fotoattēls. Jaunais Čornobiļas aizsargvairogs

Avots: Čornobiļas kodolektrostacija.

Arkveida norobežojošā struktūra pārsedz Čornobiļas 4. reaktora pārpalikumus. Šis reaktors tika iznīcināts 1986. gada avārijā. Nolūks ir mazināt risku, ko rada drīz pēc avārijas bīstamos apstākļos uzbūvētā objekta pārseguma degradēšanās un iespējama sabrukšana. Saskaņā ar Pārseguma projekta īstenošanas plānu jaunais vairogs tika pabeigts 2019. gadā, lai novērstu apkārtējās vides radioaktīvo piesārņojumu un ļautu nojaukt veco pārsegumu iekšienē. Kopējais ES ieguldījums revidētajā periodā bija 70,5 miljoni EUR. Visi minētā plāna izpildē ietilpstošie darbi (vecā pārseguma stabilizēšana, jaunais vairogs un ar to saistītās darbības) kopā izmaksāja 2,2 miljardus EUR (sk. [3. attēlu](#)). Šos darbus finansēja no Čornobiļas reaktora pārseguma fonda, un ES kā galvenā līdzekļu devēja ieguldīja aptuveni 432 miljonus EUR jeb gandrīz 20 % no kopējām izmaksām.

4. fotoattēls. Lietotās kodoldegvielas sausās uzglabāšanas iekārta Čornobiļā

Avots: Valsts kodoldrošuma un radiācijas drošuma zinātniskais un tehniskais centrs (SSTC NRS).

Iekārtā ir iespējams uzglabāt lietoto kodoldegvielu no Čornobiļas kodolelektrostacijas 1., 2. un 3. reaktora. 3. reaktoru 2000. gadā slēdza. 21 000 lietotās kodoldegvielas kasešu sausā uzglabāšana ļauj mazināt ūdens noplūdes un dzesēšanas disfunkcijas risku, kas pastāv, izmantojot pašlaik lietoto mitrās uzglabāšanas iekārtu. Jaunā iekārta tika pabeigta 2021. gadā, un tajā pakāpeniski tiek novietotas lietotās kodoldegvielas kasetes, kas iepakotas cilindriskās tvertnēs. Kopējais ES ieguldījums revidētajā periodā bija 19,1 miljons EUR. Laikposmā no projekta uzsākšanas 1996. gadā līdz 2024. gada beigām šīs iekārtas būvniecība kopā izmaksāja 486 miljonus EUR (sk. [3. attēlu](#)).

5. fotoattēls. Kādreizējo urāna ieguves vietu remediācija Centrālāzijā

Avots: ERP.

No ES līdzfinansētā Vides atveseļošanas fonda tiek atbalstītas attīrīšanas darbības septiņās par prioritāti atzītās kādreizējās urāna ieguves vietās Kirgizstānā, Tadžikistānā un Uzbekistānā. Pamatojoties uz priekšizpēti un ietekmes uz vidi novērtējumiem, remediācijas ietvaros tiek pārsegtas vai nožogotas piesārņotās teritorijas, slēgtas raktuvju vertikālās atveres (šaftas) un horizontālās ejas, pārvietoti vai nostabilizēti radioaktīvie sārņu dīķi un iežu atkritumu glabātuves, novērsta erozija un demolētas nedrošas piesārņotās struktūras. Samazinot piesārņotas augsnes un ūdens klātbūtni, Vides atveseļošanas fonda mērķis ir atjaunot drošus dzīves apstākļus cilvēkiem blīvi apdzīvotajā Fergānas ielejā. ES ieguldījums kopā bija 47,2 miljoni EUR. 2025. gada oktobrī remediācijas darbības turpinājās (sk. [3. attēlu](#)).

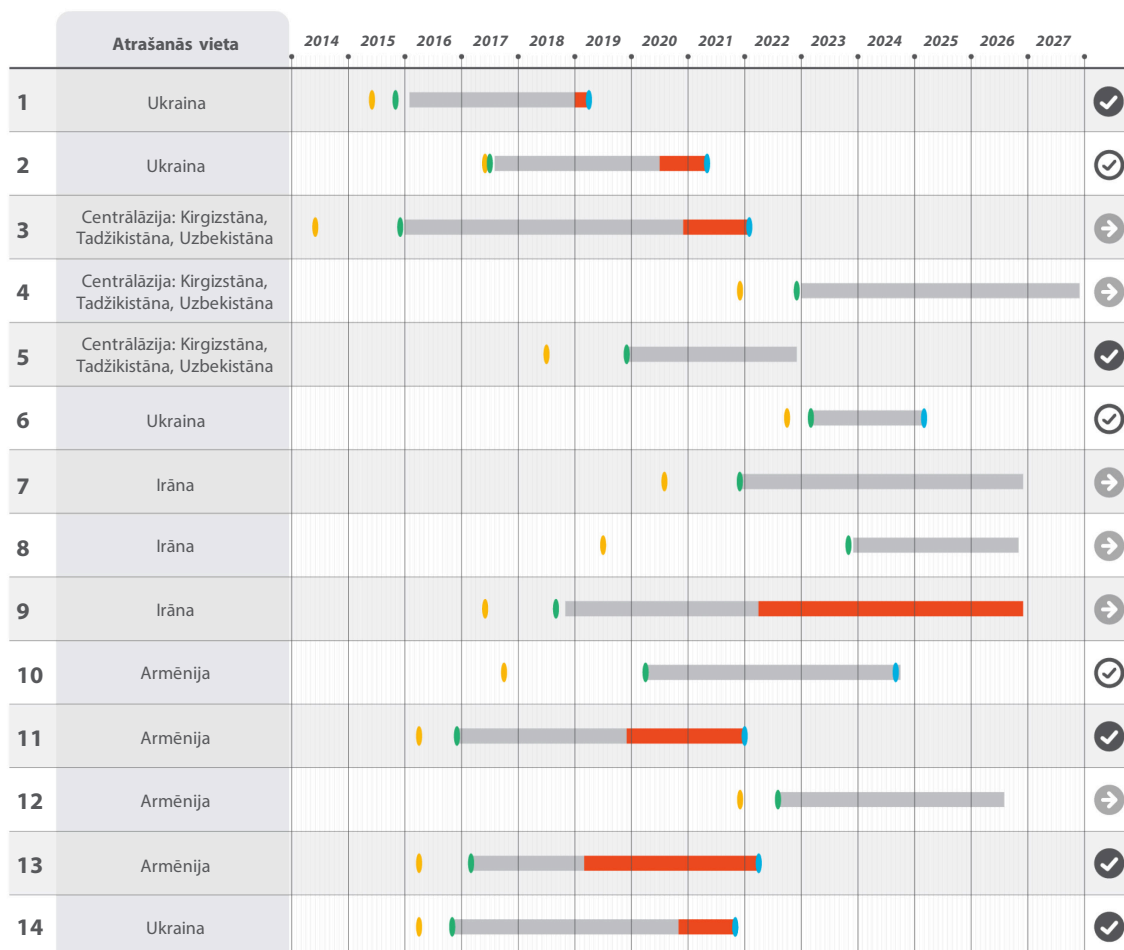
Darbības bieži tika pabeigtas ar kavēšanos, un reizēm tika pārsniegts budžets

- 38** Mūsu revīzijas izlasē iekļauto darbību īstenošana bieži aizkavējās. Kopumā tikai divos līgumos no 14 *INSC* finansētajiem līgumiem tiešie rezultāti tika sasniegti termiņā, kas noteikts Komisijas sākotnēji parakstītajos līgumos (sk. [2. attēlu](#)). Lielākā daļa līgumu tika pildīti ar kavējumiem. Tas sakāms gan par galīgās pabeigšanas termiņiem (septiņi gadījumi), gan par iekšējo atskaites punktu sasniegšanu saskaņā ar līgumiem, kuri revīzijas laikā vēl nebija pabeigti (četri gadījumi). Kavējumu ilgums bija no 11 līdz 48 mēnešiem, un piecos gadījumos bija vajadzīgas oficiālas līguma termiņu izmaiņas. Vienam līgumam beidzoties, nebija sasniegts neviens no galvenajiem tiešajiem rezultātiem, kam par iemeslu lielākoties bija nespēja noslēgt pamat nolīgumus ar iesaistītajām valstīm, kā arī Covid-19 pandēmijas sekas (sk. arī [36. punktu](#)).

2. attēls | Revīzijas izlasē iekļauto no INSC finansēto darbību ilgums

Apzīmējumi

	Sākotnēji plānotais ilgums		Pieņemts gada rīcības plāns		Slēgts
	Pagarinātais ilgums		Sākotnējā līguma datums		Izlasē iekļautās darbības ir pabeigtas,
			Pabeigta īstenošana		Ilgums joprojām ir atvērts
					Tiek īstenots

Piezīme. Trīs gadījumos (2., 6. un 10. gadījumā), lai gan līgumi joprojām ir spēkā no administratīvā viedokļa, mūsu izlasē iekļautās darbības ir pabeigtas.

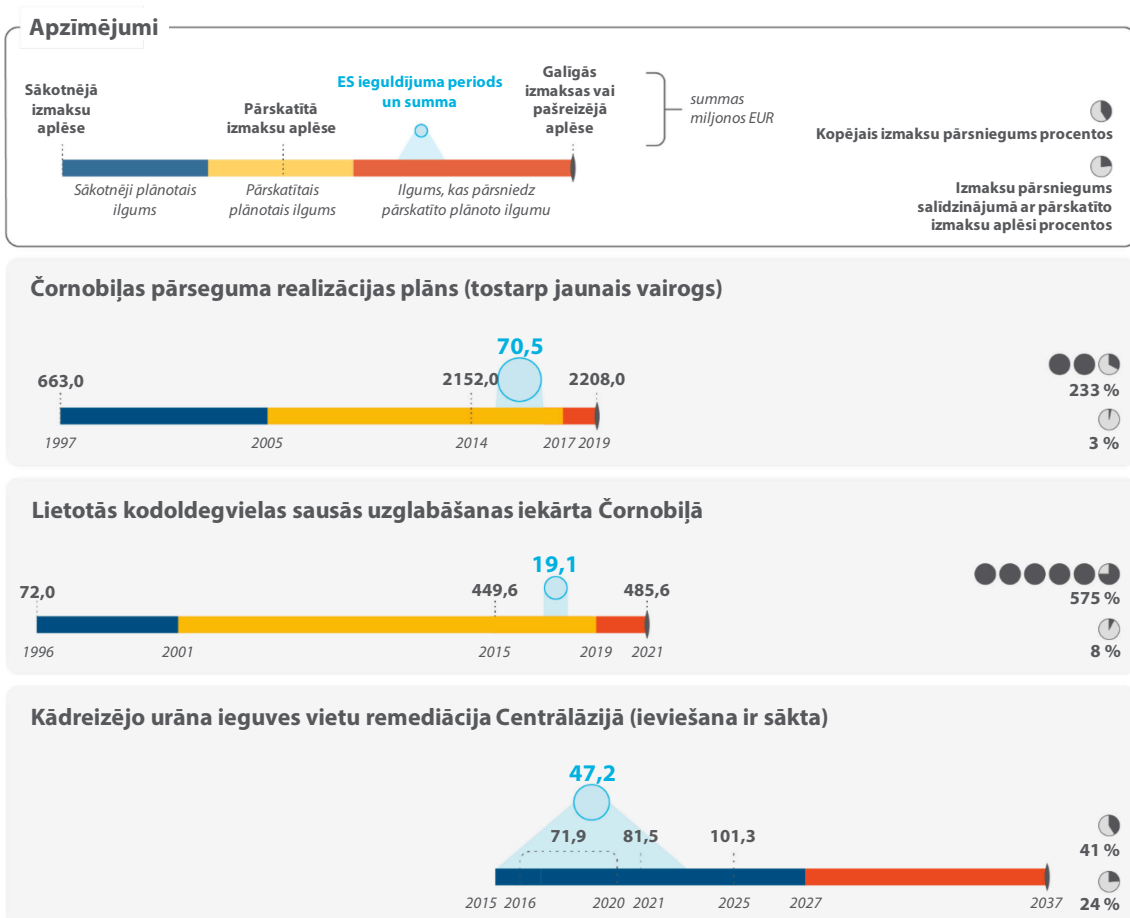
Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas vai tās īstenošanas partneru iesniegtajiem līgumiem un īstenošanas ziņojumiem (2025. gada jūnijā).

39 Reizēm stāvokli pasliktināja arī tas, ka faktiskās izmaksas pārsniedza sākotnējo budžetu, bet šajā ziņā revīzijas izlase ir ļoti nevienmabīga. No 14 revidētajiem līgumiem piecos līgumos mūsu revīzijas laikā bija izpildītas plānotās darbības. No šiem pieciem līgumiem divos konstatējām, ka rezultāti bija sasniegti sākotnēji plānotā budžeta ietvaros, bet trīs līgumos – budžets bija pārsniegts.

No INSC finansētās liela mēroga darbības

- 40** Trīs lielākās INSC darbības (sk. [2. izcēlumu](#)) bija sarežģītas ilgtermiņa darbības, kurās bija iesaistītas daudzas ieinteresētās personas, un tas neizbēgami radīja specifiskas īstenošanas problēmas. Īpaši jaunais Čornobiļas vairogs bija pirmā šāda veida konstrukcija pasaulē. Savukārt kādreizējās urāna ieguves vietas Centrālāzijā ir septiņas pēc skaita, un to remediācijā ir iesaistītas trīs valstis. [3. attēlā](#) ir parādīts, kā šīs darbības skāra (vai joprojām skar) kavējumi un ievērojams kopējo izmaksu pārsniegums.

3. attēls | Liela mēroga darbību analīze

Piezīme. ES ieguldījums ir INSC dotācijas, kas piešķirtas tikai laikposmā no 2014. līdz 2024. gadam. Sākotnējās aplēses ir iegūtas no priekšizpētes dokumentiem, īstenošanas plāniem vai dotāciju nolīgumiem atkarībā no pieejamības. Starposma un galīgās aplēses ir iegūtas no īstenošanas ziņojumiem.

Avots: ERP, pamatojoties uz datiem, ko iesniegusi Komisija, ERAB un Urāna bijušo ieguves vietu koordinācijas grupa.

- 41** Izmaksu aplēses /NSC līdzfinansētajai infrastruktūrai Čornobilā (ieskaitot jauno vairogu un lietotās kodoldegvielas sausās uzglabāšanas iekārtu) kopš šo darbību uzsākšanas palielinājās galvenokārt tehnisku un regulatīvu šķēršļu dēļ, kā arī tādu ekonomisko faktoru dēļ kā inflācija un valūtas kursa riski, ko galu galā sedza no ERAB pārvaldītiem fondiem. Izmaksu pieaugums ar laiku izraisīja finansējuma iztrūkumu un bija jāprasa līdzekļu devējiem papildu iemaksas – 70 miljoni EUR no ES budžeta jaunajam vairogam un 19,1 miljons EUR lietotās degvielas sausās uzglabāšanas iekārtai. Šādi kavējumi un izmaksu pieaugums skāra darbības līdz pat to īstenošanas beigām. Jaunā vairoga darbuzņēmējam tika piedāvāti finanšu stimuli, lai veicinātu noteiktu atskaites punktu sasniegšanu termiņā, un tas ļāva samazināt kavējumus un izmaksu pieaugumu pēc 2014. gada. Lietotās degvielas sausās uzglabāšanas iekārtai šādus stimulus neveidoja. Beigās iznākumu pasliktināja arī Covid-19 izraisīti pārtraukumi, kā arī joprojām noris līdzekļu saņēmēja un darbuzņēmēja arbitražā.
- 42** Kad 2015. gadā izveidoja Vides atveseļošanas fondu, jau uzreiz tapa skaidrs, ka nav pieejama vajadzīgā priekšizpēte. Izpētes darbi tika veikti pakāpeniski laikā no 2016. līdz 2020. gadam. Turklāt pastāvīgi trūka finansējuma (sk. [3. izcēlumu](#)), un Uzbekistānas gadījumā saņēmējorganizācijai sākotnēji trūka tehnisko, administratīvo un finansiālo spēju.

3. izcēlums

Pastāvīgs Vides atveseļošanas fonda finansējuma trūkums

Gandrīz 10 gadus pēc Vides atveseļošanas fonda uzsākšanas un mazāk nekā 3 gadus pirms tā plānotās slēgšanas 2027. gada decembrī pilnībā attīrīti bija tikai četri mazākie objekti. Mūsu analīze liecina, ka pārējās trīs lielākās teritorijas, kurām piešķirti 86 % no kopējām izmaksām, visticamāk, būs atveseļotas tikai attiecīgi 2032. gadā Kirgizstānā un 2037. gadā Tadžikistānā. Tadžikistānā, ņemot vērā ierobežoto finansējumu un vajadzīgo investīciju milzīgos apmērus, pastāv risks, ka remediācija varētu nenotikt.

ES ieguldījums 47,2 miljonu EUR apmērā (jeb 83 % no Vides atveseļošanas fonda resursiem) un citu starptautisko līdzekļu devēju ieguldījums aptuveni 10 miljonu EUR apmērā¹⁰ līdz šim ir izrādījis nepietiekams, lai segtu visas Vides atveseļošanas fonda aplēstās izmaksas, un tāpēc remediācijas darbu uzsākšana aizkavējas. Desmit gados (no 2015. līdz 2024. gadam) Komisija ar ERAB atbalstu organizēja tikai vienu līdzekļu devēju konferenci (2018. gadā).

Vides atveseļošanas fondam trūkst finansējuma arī tāpēc, ka remediācija ir izrādījusies dārgāka, nekā sākotnēji plānots. Ja sākumā atbilstoši priekšizpētei septiņu atbalstīto objektu kopējās izmaksas bija plānotas aptuveni 72 miljonu EUR apmērā, tad pašreizējās aplēses veido jau 101,3 miljonus EUR (pieaugums par 41 %). Viens no galvenajiem izmaksu pieauguma iemesliem bija *Mailuu-Suu* remediācijas risinājuma mainīšana Kirgizstānā atbilstoši jaunākajiem pētījumiem, kurus sagatavoja pēc 2023. gada zemestrīces Turcijā. Vēl viens faktors bija ārējo konsultantu pieprasītā samaksa, kas pārsniedza priekšizpētē noteikto samaksu, kā arī inflācija.

Papildus būvniecības un pārvaldības izmaksām Vides atveseļošanas fondam ir jāsedz arī administratīvie izdevumi, kas rodas īstenošanas partnerim un ko katru gadu apstiprina Vides atveseļošanas fonda līdzekļu devēji. 2025. gada 30. augustā attiecīgā summa sasniedza 4,4 miljonus EUR, un tādējādi vēl vairāk palielinājās pieejamā finansējuma un izdevumu nesakritība.

43 Finanšu regulā ir noteikts, ka īstenošanas partneru atalgojums var būt atkarīgs no snieguma¹¹. Tomēr mūsu revidētajos netiešās pārvaldības līgumos konstatējām, ka Komisijas un īstenošanas partneru noslēgtās līgumiskās vienošanās neietvēra snieguma stimulus.

¹⁰ Beļģija, Lietuva, Norvēģija, Spānija, Šveice un ASV.

¹¹ Regula 2018/1046, 155. pants, vai Regula 2024/2509, 158. pants.

***Euratom* aizdevums Ukrainas plaša mēroga drošuma modernizācijas programmai**

- 44** Ja aplūkojam Ukrainā īstenoto plaša mēroga drošuma modernizācijas programmu, kas aptver visas Ukrainas aktīvās kodolelektrostacijas un ko finansē ar *Euratom* aizdevumu 300 miljonu EUR apmērā, redzams, ka kavējumu un izmaksu pārsniegšanas tendence ir līdzīga citām *INSC* finansētām liela mēroga darbībām. Komisija vēl nebija izmaksājusi pirmo daļu 2017. gadā (50 miljonus EUR), kad aizņēmējs jau bija pieprasījis programmas pabeigšanas datuma pagarināšanu no 2017. līdz 2020. gadam. Līdz 2021. gada beigām, kad *Euratom* deva piekrišanu galīgajam izmaksājumam, tikai 81 % pasākumu bija pilnībā pabeigti. Lai gan 2024. gada 31. decembrī pabeigtības rādītājs sasniedza 84 %, programmas atlikušās daļas īstenošana bija atlikta vēl vairāk. Aizņēmējs nedomāja, ka programmu pabeigs pirms 2030. gada, un norādīja, ka kara dēļ vairs nav iespējams prognozēt pabeigšanas laiku. Programmas izmaksu aplēse kopā palielinājās no 1,4 miljardiem EUR līdz 1,6 miljardiem EUR (16 %). ES ieguldījums nemainījās. Tas joprojām palika 300 miljoni EUR.
- 45** Jau gandrīz no paša sākuma kavēšanos izraisīja projekta vadības struktūru lēnā izveide un citu priekšnosacījumu izpilde, bet tas savukārt neļāva izmaksāt *Euratom* un ERAB finansējumu. Stāvokli vēl vairāk pasliktināja aizņēmēja paša finansējuma nepietiekamība un Ukrainas elektroenerģijas pieprasījums, kas saīsināja vajadzīgās tehniskās dīkstāves, kuru laikā veikt modernizāciju. Kopš 2022. gada kavējumus ir saasinājis Krievijas agresijas karš pret Ukrainu, kas ir būtiski ietekmējis programmas īstenošanu. Īpašs gadījums bija Zaporīžjas kodolelektrostacijas okupācija, kuras rezultātā tika apturēta plānotā drošuma modernizācija un zaudēta elektroenerģijas ražošana, tātad arī ieņēmumi.

Reizēm ilgtermiņa ilgtspēja joprojām ir liela problēma

- 46** Ukraina bija lielākā līdzekļu saņēmēja no ES Starptautiskās kodoldrošuma sadarbības instrumenta laikposmā no 2014. līdz 2024. gadam. Tā saņēma 170 miljonus EUR kā dotācijas un 300 miljonus EUR kā aizdevumus. Tomēr Krievijas veiktā kodolelektrostaciju okupācija un nepārtrauktā agresija nozīmē, ka šo investīciju ilgtermiņa ilgtspēja ir apdraudēta un pat tad, ja infrastruktūrai ir iespējams fiziski piekļūt, tā ir atkarīga no atbalsta nepārtraukšanas. Īpaši atzīmējam turpmāk minēto.
- a) No 2022. līdz 2024. gadam vairāk nekā 15 miljoni EUR no *INSC* ir piešķirti galvenokārt tam, lai atjaunotu Krievijas armijas sabojāto vai nolaupīto aprīkojumu un iekārtas. Šis atbalsts ir daļēji (7 miljoni EUR) piešķirts, izmantojot [Starptautisko Čornobiļas sadarbības kontu](#), kas ir vēl viens vairāku līdzekļu devēju fonds, ko pārvalda ERAB un kas savu sākotnējo mērķi – atbalstīt Čornobiļas kodolelektrostācijas dezekspluatāciju – pielāgoja tam, lai atbalstītu kodoldrošuma atjaunošanu slēgtajā zonā.
 - b) 2025. gada februārī [drons](#) ietriecās pār Čornobiļas 4. reaktoru uzbūvētajā jaunajā vairogā (šis vairogs ir viena no *INSC* plaša mēroga darbībām), un tika bojāts vairoga jumts, kā arī izcēlās ugunsgrēks, kas iznīcināja daļu no juma iekšējiem slāņiem. Bija vajadzīgi 22 gadi vairoga projektēšanai un izbūvei, kam piešķirtās investīcijas Pārseguma projekta īstenošanas plāna ietvaros sasniedza 2,2 miljardus EUR (no tiem 432 miljoni EUR nāca no ES budžeta), bet nu jaunais vairogs vairs nepilda savu funkciju, un tam ir vajadzīgi milzīgi remontdarbi, [kā to apstiprina IAEA](#). Ukrainas iestādes ar Sadarbības konta atbalstu joprojām izskata paredzamās remontdarbu izmaksas un finansējuma avotus.

6. fotoattēls. Čornobiļas jaunā vairoga sabojātais jumts

Avots: Čornobiļas kodolelektrostacija.

- c) Karš ir ievērojami palēninājis lietotās degvielas kasešu pārvietošanu uz jaunizbūvēto Čornobiļas lietotās degvielas sausās uzglabāšanas iekārtu. Ja sākotnējais mērķis bija katru gadu pārvietot 2500 kasešu, tad laikā no 2022. līdz 2024. gadam faktiski katru gadu vidēji pārvietoja mazāk nekā 630 kasešu. Līdzekļu saņēmēja sniegtā informācija liecina, ka 2025. gada jūnijā vecajā mitrās uzglabāšanas iekārtā bija palikušas vēl gandrīz 17 000 kasetes (80 % no kopējā skaita).
- d) *Euratom* aizdevuma saņēmējs līdz šim ir ievērojis atmaksas noteikumus. Līdz 2027. gadam ir jāmaksā tikai ikgadējie procenti. Līdz ar to ES budžetam zaudējumi faktiski nav radušies. Taču kara laikā aizņēmēja finansiālais stāvoklis ir pasliktinājies, īpaši Zaporizjas kodolelektrostācijas zaudēšanas dēļ. Šī stacija pirms kara sākuma saražoja aptuveni 44 % no uzņēmuma elektroenerģijas. Lai kara apstākļos nākotnē pildītu aizdevuma daļu atmaksāšanas noteikumus, visticamāk, arī turpmāk būs vajadzīgs starptautiskās sabiedrības atbalsts.

- 47** Centrālāzijas kādreizējo urāna ieguves vietu remediācijas stratēģiskajā ģenerālplānā ir noteikts, ka remediācijas stratēģijas galvenais komponents ir reģionālā ūdens monitoringa sistēma. Tomēr uzsāktā *INSC* darbība, kuras mērķis bija šādas monitoringa sistēmas ieviešana, beidzās 2022. gadā, nesasniedzusi nevienu no galvenajiem mērķiem. Sistēma nebija ieviesta. Tas apdraud remediācijas darbu ilgtspēju, jo kavē visu trīs kaimiņos esošo valstu agrīno brīdināšanu par pārrobežu piesārņojumu, koordināciju un datu apmaiņu. Turklāt Uzbekistānas gadījumā atbildību par attīrīto teritoriju ilgtermiņa ilgtspēju tikai 2025. gada novembrī uzticēja valdības aģentūrai, un šīs atbildības efektīvai izpildei vajadzīgie mehānismi vēl bija tikai izstrādes stadijā. Tadžikistānas gadījumā (sk. [3. izcēlumu](#)) remediācijas darbu īstenošanas aizkavēšanās vēl vairāk paildzina un palielina pārrobežu piesārņojuma risku.
- 48** Armēnijā pastāvīgi kopš 20. gadsimta deviņdesmitajiem gadiem sniegtais ES atbalsts kodolnozāres regulatīvajai iestādei un spēkstacijai vēl nebija nodrošinājis pašpietiekamību valsts līmenī. Gan regulatīvajai iestādei, gan spēkstacijas operatoram aizvien trūkst darbinieku vai speciālo zināšanu. Zināšanu trūkumu ir mazinājusi starptautiskā palīdzība – gan ES palīdzība, gan *IAEA*, Vācijas, Krievijas un ASV sniegtā palīdzība. 2024. gada beigās joprojām tika īstenotas piecas dažādas *INSC* finansētas darbības, kuru kopsumma bija aptuveni 12 miljoni EUR. Šāda sadarbība ir skaidri paredzēta vispārējos sadarbības dokumentos, tostarp ES un Armēnijas [visaptverošajā un pastiprinātajā partnerības nolīgumā](#), kas ir spēkā kopš 2021. gada, un 2024. gada noturības un izaugsmes plānā. Tomēr Komisijai trūkst visaptverošas pieejas kodolelektrostacijas dezekspluatācijai.
- 49** Kopumā revīzijas izlasē konstatējām, ka nolīgumos, ar kuriem no *INSC* tiek piešķirts ES atbalsts kodoldrošuma darbībām, nav iekļautas ilgtspējas klauzulas, kurās būtu prasīts, lai galalietotāji obligātā laika posmā izmantotu un uzturētu ES finansētos tiešos rezultātus (infrastruktūru, aprīkojumu vai mācību materiālus). Bet pozitīvs ir mūsu konstatējums, ka revīzijā pārbaudītais Komisijas piegādes līgums stimulēja ilgtspēju, jo tajā bija paredzēts finansēt pirmo rezerves daļu komplektu un atbalstu tiešajiem lietotājiem uzstādīšanas laikā.

Komisijas veiktā uzraudzība vairākos aspektos ir nepietiekama

- 50** Šajā ziņojuma iedaļā mēs analizējam, vai Komisija bija izveidojusi stabilu uzraudzības sistēmu, kas ļāva izsekot *Euratom* aizdevuma un *INSC* īstenošanai, kā arī tās darbību faktiskajai ietekmei uz kodoldrošumu.

Ukrainas aizdevuma uzraudzībā Komisija paļaujas uz trešajām personām, bet atbildības sadalījums nav skaidri noteikts

- 51** Komisija 2013. gada jūnijā apstiprināja *Euratom* aizdevumu par maksimālo summu līdz 300 miljoniem EUR. Ar to bija paredzēts atbalstīt plaša mēroga drošuma modernizācijas programmu Ukrainas kodolreaktoros. Darbību īstenošana bija uzticēta operatoram *Energoatom*, kas ir Ukrainas valstij piederošs uzņēmums. Aizdevumu garantēja Ukrainas valsts, un tas papildināja jau 2013. gada martā apstiprināto ERAB aizdevumu par tādu pašu summu un ar tādu pašu mērķi. Lai īstenotu savu lēmumu, Komisija 2013. gada augustā parakstīja aizdevuma mehānisma nolīgumu ar *Energoatom* (aizņēmēju) un izmaksāja maksimālo summu 300 miljonus EUR četrās daļās laikposmā no 2017. līdz 2021. gadam. Komisija apstiprināja izmaksājumus, pamatojoties uz i) aizņēmēja iesniegtiem pieprasījumiem, kuros bija apstiprināts, ka ir izpildīti visi piemērojamie aizdevuma nosacījumi, un ii) apliecinājumiem, ko sagatavoja uzraudzības konsultants, kuru abu aizdevēju vārdā bija nolīgusi un pārvaldīja ERAB.

- 52** Tomēr mēs konstatējam, ka Komisijas veiktā aizdevuma izpildes uzraudzība vairākos aspektos bija nepietiekama. Aizņēmējs vairākas reizes grozīja sākotnējo drošuma modernizācijas īstenošanas plānu un, lai gan tas paziņoja par šīm izmaiņām abiem aizdevējiem, tā arī nesaņēma Komisijas oficiālu apstiprinājumu, kaut arī tas bija skaidri prasīts aizdevuma mehānisma nolīgumā. Tā vietā Komisija apgalvoja, ka paļaujas uz ERAB darbībām arī attiecībā uz savu aizdevumu (sk. 54. punktu). Turklāt divi no četriem pieprasījumiem atlikt galīgo pabeigšanas datumu (sk. arī 44. un 45. punktu) (abi šie pieprasījumi bija iesniegti pēc 2022. gada) arī nesaņēma oficiālu Komisijas apstiprinājumu. Uzraudzības konsultants ziņoja par atkārtotiem dažu aizdevuma nolīguma punktu pārkāpumiem, piemēram, aizņēmējs nepildīja visas apdrošināšanas prasības, nepierādīja, ka tā elektroenerģijas ienestie ieņēmumi sedz izmaksas, tostarp ar kodoldrošumu saistītās izmaksas, un 2020.–2024. gada periodā neveica iemaksas dezekspluatācijas fondā. Šādas situācijas aizdevuma nolīgumā ir aprakstītas kā iespējamie *Euratom* aizdevuma saistību neizpildes gadījumi, kas ļauj Komisijai pieprasīt aizdevuma anulēšanu, ja tas vēl nav izmaksāts, vai paātrinātu atmaksu. Tomēr Komisija nespēja sniegt pierādījumus, ka tā būtu novērtējusi, vai pieļautie pārkāpumi attaisno minētos reakcijas soļus, vai prasījusi pārkāpumus novērst.
- 53** Turklāt Komisija piekrita katram aizdevuma izmaksājumam 2017.–2021. gada periodā, lai gan tā nebija saņēmusi apstiprinājumu, ka izmaksājumus izmanto aizņēmējam jau radušos un samaksātu izdevumu segšanai. Līdz ar to mazinās pārlicība, ka ES finansējums ticis izmantots tikai drošuma modernizācijas programmai. Saskaņā ar konsultanta ziņojumu līdz 2021. gada beigām aizņēmējs projektā bija iztērējis tikai 235 miljonus EUR no visas summas 300 miljonu EUR apmērā, kas tobrīd jau bija saņemta no *Euratom*. Lai gan turpmākos gados aizņēmējs pakāpeniski realizēja vairāk ar projektu saistītu izdevumu, līdz 2025. gada jūnijam joprojām nebija izlietoti 10 miljoni EUR.
- 54** Stāvokli vēl vairāk pasliktināja tas, ka Komisija neveidoja oficiālas attiecības ar trešām personām, kurām bija svarīga funkcija saistībā ar *Euratom* aizdevumu, īpaši ERAB, uz kuru Komisija galu galā paļāvās uzraudzības jomā. Tas pats sakāms par attiecībām ar uzraudzības konsultantu, ar kuru noslēgtā līguma partneris bija ERAB, bet ne Komisija. Komisija saņēma sākotnējā uzraudzības līguma (tas izbeidzās 2018. gadā) kopiju. Lai gan tā turpināja saņemt ceturkšņa uzraudzības ziņojumus, kā arī apliecinājumus, kas bija vajadzīgi tās aizdevuma izmaksājumu apstiprināšanas lēmumiem, tomēr pēc 2018. gada Komisija nebija informēta par pakalpojumu turpmāko norisi, tostarp par tvērumu un nosacījumiem.

Pārsvarā uzrauga tiešos rezultātus, ne faktiskos kodoldrošuma uzlabojumus

- 55** *INSC* dotācijas nolīgumos parasti kā daļa no Komisijas uzraudzības sistēmas ir iekļauta “loģiskas matrica”. Šajā matricā Komisija un tās partneris vienojas par to, kas tiek sagaidīts no finansētās darbības, proti, kādiem ir jābūt mērķiem, konkrētiem tiešajiem rezultātiem un vispārējai ietekmei. Matrica ietver arī rādītājus ar attiecīgām bāzes līnijām, mērķrādītājus un to sasniegšanas grafiku. Tā ir laba prakse, kas ļauj Komisijai uzraudzīt darbību īstenošanu un, attiecīgos gadījumos, novērtēt un apkopot iznākumus. Turklāt Komisijas veikto darbību īstenošanas uzraudzību pastiprina arī vēl citi elementi:
- a) tiek izmantotas Kopīgā pētniecības centra speciālās zināšanas, kas palīdz INTPA ĢD veikt īstenošanas stadijā esošo darbību tehnisko pēcpārbaudi un novērtēt rezultātus;
 - b) atsevišķām darbībām tiek piemērota uz rezultātiem vērsta uzraudzība (*ROM*), kuras ietvaros Komisija nolīgst ārējus līgumslēdzējus, kas pārskata īstenošanas stadijā esošus intervences pasākumus, tostarp rīko apmeklējumus uz vietas.
- 56** Tomēr, pārbaudot uzraudzības procedūras praksē, mēs konstatējām, ka loģiskas matricu izmantoja deviņos no 14 mūsu izlasē iekļautajiem līgumiem. Septiņos no šiem deviņiem gadījumiem ar matricu vērtēja tiešos rezultātus (plānoto darbību izpildi), nevis iznākumus (darbību ietekmi). Turklāt mēs konstatējām, ka līgumos nebija ietverta prasība reāli izmantot finansētos tiešos rezultātus (49. punkts). Šie faktori mazina uzraudzības sistēmas efektivitāti, jo nepalīdz noteikt, vai un cik lielā mērā darbības reāli veicināja augstāku kodoldrošuma līmeni konkrētā objektā vai valstī. Mūsu izskatītajos *ROM* ziņojumos Komisijas nolīgtie ārējie līgumslēdzēji bija apstiprinājuši šo viedokli. Vienlaikus ārējie līgumslēdzēji zināmā mērā risina iznākumu uzraudzības trūkumu, jo sniedz padziļinātu analīzi par viņu pārbaudīto darbību koprezultātiem. Tomēr *ROM* nepiemēro sistemātiski visām *INSC* finansētām darbībām: mūsu izlasē *ROM* izmantoja tikai piecos no 14 līgumiem. Tātad Komisijai trūkst sistēmas, kas ļautu visaptveroši uzraudzīt tās sniegtā atbalsta iznākumus visos līmeņos (darbību, objektu, valsts vai reģiona līmenī) un izmantot šo informāciju, lai stiprinātu lēmumu pieņemšanu turpmāko darbību izstrādē un to steidzamības novērtēšanā.

57 Lai gan nav šāda visaptveroša novērtējuma, mēs tomēr konstatējam, ka izlasē iekļautajās INSC finansētajās darbībās, kuras bija pabeigtas, bija sasniegti taustāmi rezultāti kodoldrošuma jomā. Tas ir aprakstīts īstenošanas ziņojumos. Rezultāti ir sasniegti dažādos aspektos, tostarp pēc pabeigtajiem darbiem ir samazinājusies radioaktivitāte Čornobiļā un kādreizējās urāna ieguves vietās Centrālāzijā. Savukārt Armēnijā ir ieviesti stresa testu ieteikumi, ir samazināts risks, ka kodolavāriju gadījumā apkārtējā vidē varētu nonākt radioaktīvās emisijas, un kodolelektrostacijas darbības licence ir pagarināta līdz 2031. gadam.

Šo ziņojumu 2026. gada 27. janvāra sēdē Luksemburgā pieņēma III apakšpalāta, kuru vada Revīzijas palātas locekle *Bettina Jakobsen*.

Revīzijas palātas vārdā —

Tony Murphy
priekšsēdētājs

Pielikumi

I pielikums. Par revīziju

Kodoldrošums

- 01** IAEA¹ un ES² definē kodoldrošumu kā piemērotu darbības apstākļu nodrošināšanu, avāriju novēršanu un avāriju seku mazināšanu, kā rezultātā darbinieki, sabiedrība un vide tiek aizsargāti no starojuma kaitīgās iedarbības. Drošuma pamatmērķis ir pasargāt cilvēkus no jonizējošā starojuma kaitīgās ietekmes. Kodoldrošums aptver drošumu saistībā ar kodoliekārtām, radioaktīvajiem atkritumiem un radioaktīvo materiālu pārvadāšanu³. Lai gan kodoldrošums un kodoldrošība ir savstarpēji saistīti jēdzieni, tomēr kodoldrošības ietvaros tiek novērstas, atklātas un atrisinātas noziedzīgas vai tīšas neatļautas darbības, kas saistītas ar kodolmateriāliem vai radioaktīviem materiāliem, iekārtām vai darbībām.

¹ IAEA kodoldrošuma un kodoldrošības glosārijs, 139. un 140. lpp.

² Padomes Direktīva 2009/71/Euratom, ar ko izveido Kopienas kodoliekārtu kodoldrošības pamatstruktūru, 3. panta 2. punkts.

³ IAEA kodoldrošuma un kodoldrošības glosārijs, 2022.

- 02** Kodoltehnoloģijas izmanto dažādās nozarēs, tostarp lauksaimniecībā, medicīnā un kosmosa izpētē. Tomēr kodoltehnoloģiju primārais lietojums ir elektroenerģijas un siltuma ražošana. 2024. gadā kodolenerģija nodrošināja aptuveni 4,8 % no enerģijas pieprasījuma visā pasaulē, un minētajā gadā tas sasniedza gandrīz 650 eksadžoulus (pēdējo desmit gadu laikā pieprasījums bija pastāvīgi audzis)⁴. 2025. gada jūlijā apmēram 376 gigavati elektroenerģijas (GWe) no kopējās neto uzstādītās jaudas nāca no 416 kodolreaktoriem 31 valstī. Simts no šiem kodolreaktoriem (ar kopējo neto uzstādīto jaudu apmēram 98 Gwe) darbojās 12 (no 27) ES dalībvalstīs^{5,6}. Saskaņā ar *Eurostat* datiem 2023. gadā no ES saražotās elektroenerģijas aptuveni piekto daļu (23 %) ražoja kodolelektrostacijās, un šis rādītājs vairāk nekā divreiz pārsniedz attiecīgo visas pasaules rādītāju (9 %)⁷. 2023. gada decembrī grupa 25 valstu, kuras piedalījās ANO 28. pušu konferencē (COP) (12 no tām bija ES dalībvalstis), parakstīja [deklarāciju](#) ar mērķi līdz 2050. gadam trīskāršot kodolenerģijas jaudu. 2024. gadā 29. COP šai vēlmei pievienojās [vēl sešas citas valstis](#), tātad to skaits pieauga līdz 31.
- 03** Tā kā pēdējos gados ir uzbūvēti tikai daži jauni kodolreaktori, turklāt īpaši maz Eiropā un Ziemeļamerikā, reaktoru vidējais vecums visā pasaulē paliek aizvien vecāks. Kopā 278 reaktori jeb divas trešdaļas no pasaulē ekspluatētajiem reaktoriem tīklam tika pieslēgti pirms, minimums, 31 gada. No šiem reaktoriem 160 reaktori tīklam ir pieslēgti vismaz 40 gadus, galvenokārt Francijā, Krievijā un ASV (sk. [1. attēlu](#)).

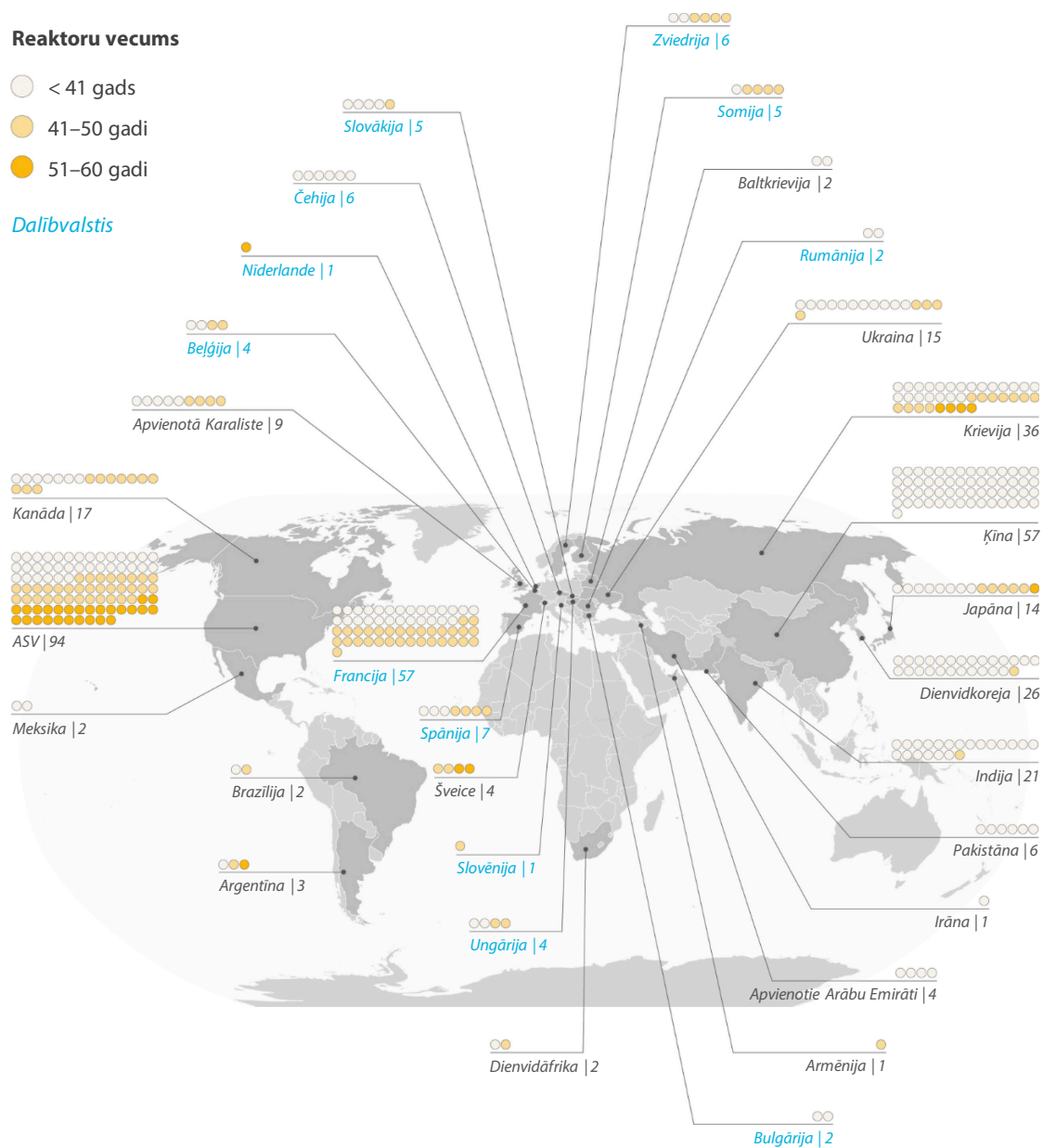
⁴ Starptautiskā Enerģētikas aģentūra, "*Global Energy Review 2025*".

⁵ Beļģija, Bulgārija, Čehija, Spānija, Francija, Ungārija, Nīderlande, Rumānija, Slovēnija, Slovākija, Somija un Zviedrija.

⁶ IAEA kodolreaktoru informācijas sistēmas (PRIS) datubāze, dati izgūti 2025. gada jūlijā.

⁷ Starptautiskā Enerģētikas aģentūra, "*Global Energy Review 2025*".

1. attēls | Pasaulē ekspluatēto reaktoru skaits un vecums

Avots: ERP, pamatojoties uz IAEA atsauces datu sēriju “Nuclear Power Reactors in the World” (2023. gada decembris) un IAEA kodolreaktoru informācijas sistēmu (PRIS) (2025. gada jūlijs).

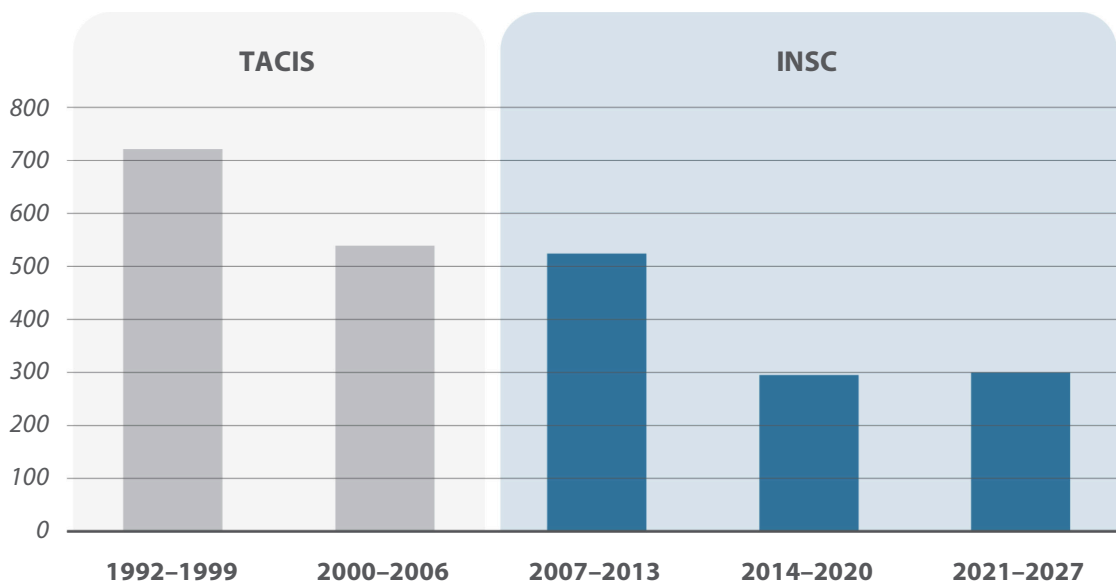
ES starptautiskās sadarbības instrumenti kodoldrošuma jomā

04 ES rīcība kodoldrošuma jomā, tostarp starptautiskā sadarbība, ir balstīta uz *Euratom līgumu*. Līgumu sākotnēji 1957. gadā parakstīja Beļģija, Vācija, Francija, Itālija, Luksemburga un Nīderlande, un vēlāk tam pievienojās arī visas pārējās ES dalībvalstis, veidojot Eiropas Atomenerģijas kopienu (*Euratom*). *Euratom* ir tās pašas izpildstruktūras un dalībvalstis kā Eiropas Savienībai, turklāt lielāko daļu darbību, kas balstās uz *Euratom* līgumu, finansē ar ES budžeta starpniecību. Tāpēc šajā ziņojumā termini “ES” un “*Euratom*” ir izmantoti ar vienādu nozīmi.

Kodoldrošuma mainīgā aina

05 Kodoldrošuma aina kopš ES sadarbības sākuma šajā jomā ir mainījusies. Čornobiļas 1986. gada avārija un Padomju Savienības sabrukums 1991. gadā viesa nopietnas bažas par neatkarību atguvušajās valstīs ekspluatēto kodolelektrostaciju drošumu. Tāpēc tika uzsākta Tehniskās palīdzības programma Neatkarīgo Valstu Sadraudzībai (*TACIS*), kurai ES piešķīra 1260 miljonus EUR, lai laikposmā no 1992. līdz 2006. gadam risinātu kodoldrošuma jautājumus. Tātad katru gadu finansējums bija apmēram 84 miljoni EUR. Minētajā laikposmā drošuma stāvoklis *TACIS* ģeogrāfiskajā apgabalā pakāpeniski uzlabojās, kas īpaši sakāms par PSRS laikmeta Čornobiļas tipa reaktoru pilnīgu slēgšanu Lietuvā un Ukrainā. Tika arī īstenotas programmas citu modeļu reaktoru ievērojamai modernizācijai. Līdz ar to Komisija varēja pakāpeniski samazināt turpmāko sadarbības programmu apjomu līdz 300 miljoniem EUR 2021.–2027. gada periodā (apmēram 43 miljoni EUR gadā) un vienlaikus izvērst ģeogrāfisko tvērumu, kas tagad iekļauj visu pasauli. **2. attēlā** ir parādīts ES dotāciju atbalsts kodoldrošumam starptautiskā mērogā.

2. attēls | Starptautiskajai sadarbībai kodoldrošuma jomā piešķirto ES dotāciju dinamika, *TACIS* un *INSC* (miljoni EUR)

Piezīme. 2014.–2020. gada sākotnējais *INSC* piešķirums (225 miljoni EUR) tika papildināts ar vēl 70 miljoniem EUR, ar ko finansēja ieguldījumu Čornobiļas reaktora pārseguma fondā (**2. izcēlums**).

Avots: Eiropas Komisija.

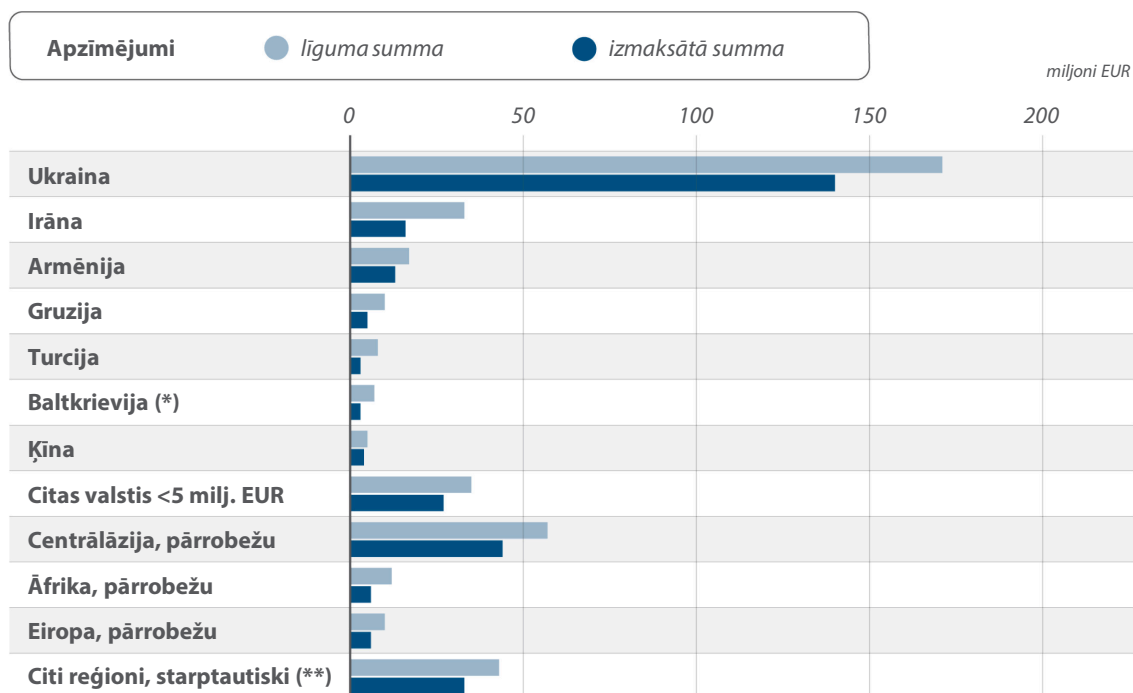
06 Nesenāki notikumi, kas kodoldrošuma ainu mainīja vēl vairāk, bija Fukušimas 2011. gada avārija un Krievijas 2022. gadā sāktais agresijas karš pret Ukrainu. Šie notikumi liecina par jauniem riskiem. Un jāņem vērā arī jaunu tehnoloģiju parādīšanās, piemēram, iespēja būvēt mazus modulāros reaktorus.

Pašreizējie finansēšanas instrumenti starptautiskajai sadarbībai kodoldrošuma jomā

- 07** Ar [Padomes Regulu \(Euratom\) 2021/948](#) tika izveidots Eiropas Starptautiskās kodoldrošuma sadarbības instruments (*EI-INS*C), kuram 2021.–2027. gada periodam ir piešķirti 300 miljoni EUR. Šis instruments seko [2014.–2020. gada *INS*C instrumentam](#), un tam ir tādi paši mērķi:
- sekmēt efektīvu kodoldrošuma un pretradiācijas aizsardzības kultūru, īstenojot visaugstākos kodoldrošuma un pretradiācijas aizsardzības standartus un nepārtraukti uzlabot kodoldrošumu;
 - atbildīgi un droši apsaimniekot nostrādāto kodoldegvielu un radioaktīvos atkritumus, un bijušo kodolobjektu un iekārtu dezekspluatāciju un atvaseļošanu;
 - ieviest efektīvas un iedarbīgas kodolmateriālu garantijas trešās valstīs.
- 08** Lai gan ES finansēto atbalstu bieži sniedz ar līgumslēdzēju starpniecību, galīgie ieguvēji sadarbības jomā ir partnervalstu regulatīvās iestādes, par radioaktīvo atkritumu apsaimniekošanu atbildīgās valstu aģentūras vai [kodolmateriālu uzskaites un kontroles sistēmu ieinteresētās personas](#). ES sadarbības finansējumu var saņemt arī kodolelektrostaciju operatori, bet tikai izņēmuma gadījumos, kas aprakstīti *INS*C regulā⁸.
- 09** *INS*C ģeogrāfiski aptver visu pasauli, tomēr prioritāte ir [ES kandidātvalstis](#) un [Eiropas kaimiņattiecību politikas](#) valstis. Galvenā uzmanība ir bijusi pievērsta Ukrainai, kas no 2014. līdz 2024. gadam saņēma apmēram 170 miljonus EUR jeb 42 % no visām līgumu summām (sk. [3. attēlu](#)).

⁸ [2014. gada *INS*C regula](#), pielikuma 1. punkta b) apakšpunkts, un [2021. gada *INS*C regula](#), 13. pants.

3. attēls | INSC līgumos noteiktās un izmaksātās summas dažādās ģeogrāfiskās vietās 2014.–2024. gadā (miljoni EUR)

Piezīme. (*) INSC finansētā sadarbība ar Baltkrieviju beidzās, tiklīdz Krievija 2022. gadā iebruka Ukrainā; (**) "Citi reģioni, starptautiski" ietver līgumus par kodoldrošuma darbībām, kurām nav konkrēta ģeogrāfiskās aptvēruma.

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas 2025. gada jūlijā sniegtajiem līgumu datiem.

- 10** Turklāt, pamatojoties uz 1977. gada Padomes lēmumu, ar kuru Komisija tika pilnvarota piešķirt Euratom aizdevumus tam, lai piedalītos kodolelektrostaciju finansēšanā, 2013. gadā Euratom un Ukrainas valstij piederošais uzņēmums Energoatom, kas atbild par kodolelektrostaciju ekspluatāciju, vienojās par aizdevumu mehānismu. No 2017. līdz 2021. gadam Komisija Euratom uzdevumā izmaksāja aizņēmējam kopā 300 miljonus EUR tam, lai tiktu uzlabots spēkstaciju drošums. Šā aizdevuma atmaksai jā sākas 2027. gadā. Aizdevumam vajadzīgo uzkrājumu finansē no INSC.

Atbildības sadalījums

- 11** Ar starptautisko sadarbību kodoldrošuma jomā strādā vairāki ES un Komisijas dienesti. Vissvarīgākā loma ir INTPA ĢD, kurš vada *INSC* ikgadējo plānošanu un ikdienas pārvaldību sadarbībā ar Paplašināšanās un austrumu kaimiņreģiona ģenerāldirektorātu, Tuvo Austrumu, Ziemeļāfrikas un Persijas līča ģenerāldirektorātu (attiecīgo ģeogrāfisko teritoriju darbības) un Kopīgo pētniecības centru (tehniskais atbalsts). *INSC* daudzgadu indikatīvās programmas vada Eiropas Ārējās darbības dienests (EĀDD). Tam atbalstu sniedz Komisija, un notiek arī konsultēšanās ar partnervalstīm vai reģioniem, kā arī ar [Eiropas Kodoldrošības jomas regulatoru grupu](#) (*ENSREG*). Gan daudzgadu indikatīvās programmas, gan gada rīcības plānus pārbauda dalībvalstu pārstāvji, kas darbojas *INSC* komitejā. *INSC* īstenošanu var pārvaldīt tieši INTPA ĢD vai netieši, proti, atsevišķas darbības var veikt īstenošanas partneri, kuriem šis uzdevums uzticēts ar iemaksu nolīgumiem (tostarp, [ERAB](#), [IAEA](#) un [Ukrainas Zinātnes un tehnoloģiju centrs](#)).
- 12** Papildus *INSC* tiek izmantots arī *Euratom* aizdevums Ukrainai, kuru sākotnēji ieviesa un īstenoja Komisijas Ekonomikas un finanšu lietu ģenerāldirektorāts. Ar Komisijas 2020. gada lēmumu⁹ Budžeta ģenerāldirektorāts tika pilnvarots būt par vadošo dienestu, kas atbild par *Euratom* uzdevumā veiktām aizņēmumu un aizdevumu operācijām, tātad arī par šā aizdevuma uzraudzību.
- 13** Lai gan Komisijas Enerģētikas ģenerāldirektorāts (ENER ĢD) nav vadošais dienests, kurš pārvalda starptautiskajai kodoldrošuma sadarbībai paredzētos ES finansēšanas instrumentus, tas koordinē *Euratom* līguma īstenošanu, atbalsta INTPA ĢD veikto *INSC* ikgadējo plānošanu un iesaistās divpusējos nolīgumos ar partnervalstīm. Cita starpā šie nolīgumi attiecas uz ENER ĢD koordinētiem brīvprātīgiem kodolelektrostaciju stresa testiem, kurus īsteno ar *ENSREG* atbalstu un kuri ir tiesīgi saņemt *INSC* finansējumu.

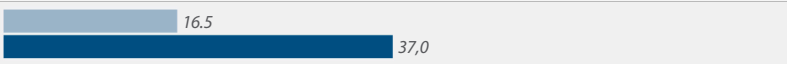

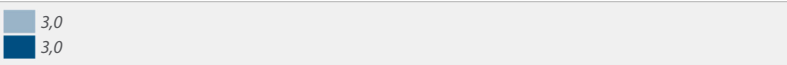

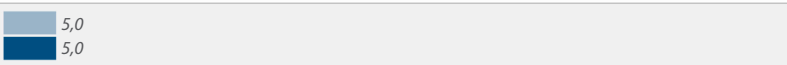

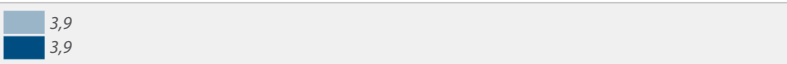

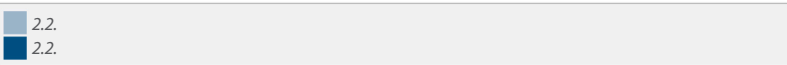

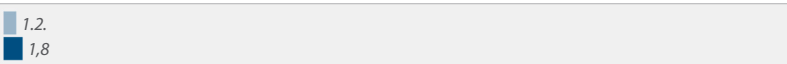

Revīzijas tvērums un pieeja

- 14** Kodolenerģija ir publiskās un politiskās darba kārtības augšgalā – vai nu tāpēc, ka tā piedāvā mazoglekļa risinājumu pieaugošajam globālajam enerģijas pieprasījumam, vai arī drošuma apsvērumu dēļ, ko rada pagātnē notikušās avārijas, kā arī tagad notiekošais Krievijas agresijas karš pret Ukrainu. [Nesen Padome vēlreiz atkārtoja](#), ka jāturpina atbalstīt visaugstākos kodoldrošuma, vides un pārredzamības standartus reģionālā mērogā, ES robežu tiešā tuvumā un visā pasaulē.

⁹ C(2020) 796.

- 15** ERP jau agrāk ir veikusi apjomīgu revīzijas darbu kodolenerģijas jomā, kad galveno uzmanību pievērsa [kodoldrošumam](#) un [reaktoru dezekspluatācijai](#) ES dalībvalstīs. Šajā revīzijā mēs papildus pārbaudījām, vai Komisija ir efektīvi uzlabojusi kodoldrošumu trešās valstīs. Konkrēti, mēs vērtējām, vai:
- Komisija kopā ar EĀDD bija izstrādājusi un ieviesusi visaptverošu stratēģisko satvaru ES starptautiskajai sadarbībai kodoldrošuma jomā;
 - Komisija pienācīgi pamatoja ES finansiālā atbalsta piešķiršanu *INSC* darbībām un *Euratom* aizdevuma izmaksāšanu;
 - ES finansētajās kodoldrošuma darbībās noteiktajā termiņā un budžeta robežās tika sasniegti tiešie rezultāti, kā arī taustāmi un ilgtspējīgi koprezultāti;
 - Komisija bija ieviesusi stabilu uzraudzības sistēmu, kas ļautu novērot *INSC* darbību īstenošanu un ietekmi.
- 16** Revīzija attiecās uz *INSC* izdevumiem, par kuriem līgumi bija noslēgti 2014.–2020. gada periodā un 2021.–2024. gada periodā, un no tiem mēs atlasījām 14 līgumus, pamatojoties uz to būtiskumu, kā arī centāmies aptvert dažādus pārvaldības veidus, darbību tvērumu (speciālās zināšanas, ar drošību saistīta aprīkojuma piegāde, infrastruktūra un remediācijas darbi), īstenošanas stadiju un ģeogrāfiskos apgabalus. Saraksts ar revīzijas izlasē iekļautajiem līgumiem, kas attiecas uz darbībām Armēnijā, Centrālāzijā, Irānā un Ukrainā, ir dots [II pielikumā](#). Revīzijā ietvērām arī vienīgo vēl aktīvo *Euratom* aizdevumu Ukrainai (sk. [10.](#) punktu). Revīzijas tvērumā neietilpa tie ES izdevumi, kas galvenokārt saistīti ar kodoldrošību, jo noziedzīgām vai tīšām darbībām ir atšķirīgi riska faktori, kontroles sistēmas un ES finansēšanas instrumenti.
- 17** Mēs analizējām Komisijas un EĀDD dokumentus, kas attiecas uz *INSC* un *Euratom* aizdevumu mehānisma izveidi, kā arī izlasē iekļauto līgumu dokumentāciju. Mēs iztaujājām Komisijas un EĀDD darbiniekus, kas strādā ar *INSC* un *Euratom* aizdevumu mehānisma plānošanu un pārvaldību, kā arī īstenošanas partneru, valsts iestāžu un finansējuma saņēmēju pārstāvjus. Izskatījām visu izlasē iekļauto līgumu dokumentāciju un apmeklējām partnervalstis, kurās *INSC* atbalsts bija piešķirts fiziskiem darbiem. Šīs valstis bija Armēnija un Uzbekistāna. Tā kā Ukrainā turpinās Krievijas agresijas karš, tad Ukrainā īstenoto darbību apmeklējumu aizstājām ar videosanāksmēm, kurās piedalījās galvenās ieinteresētās personas.
- 18** Mūsu revīzijas metodika atbilst Starptautiskās Augstāko revīzijas iestāžu organizācijas (*INTOSAI*) izdotajiem starptautiskajiem revīzijas standartiem.

II pielikums. Revidēto līgumu saraksts

	Līguma veids	Pamatdarbības veids	Atrašanās vieta	DFS	● Sākotnējā summa, par kuru noslēgts līgums ● Līguma summa 2024. gada beigās	(miljoni EUR)
1	Deleģēšanas nolīgums	Infrastrukturās būvdarbi	Ukraina	2014.–2020. g.		30,0 70,0
2	Deleģēšanas nolīgums	Infrastrukturās būvdarbi	Ukraina	2014.–2020. g.		19,1 19,1
3	Deleģēšanas nolīgums	Remediācijas darbi	Centrālāzija: Kirgizstāna, Tadžikistāna, Uzbekistāna	2014.–2020. g.		16,5 37,0
4	lēmumu nolīgums	Remediācijas darbi	Centrālāzija: Kirgizstāna, Tadžikistāna, Uzbekistāna	2021.–2027. g.		10,3 10,3
5	lēmumu nolīgums	Remediācijas darbi	Centrālāzija: Kirgizstāna, Tadžikistāna, Uzbekistāna	2014.–2020. g.		3,0 3,0
6	lēmumu nolīgums	Aprīkojums un uzraudzība	Ukraina	2021.–2027. g.		3,4 3,4
7	lēmumu nolīgums	Aprīkojums	Irāna	2014.–2020. g.		5,0 5,0
8	Piegādes līgums	Aprīkojums	Irāna	2014.–2020. g.		6,6 6,6
9	Pakalpojumu līgums	Konsultāciju pakalpojumi	Irāna	2014.–2020. g.		3,9 3,9
10	Pakalpojumu līgums	Konsultāciju pakalpojumi	Armēnija	2014.–2020. g.		4,0 4,0
11	Pakalpojumu līgums	Konsultāciju pakalpojumi	Armēnija	2014.–2020. g.		2,2 2,2
12	Pakalpojumu līgums	Konsultāciju pakalpojumi	Armēnija	2021.–2027. g.		2,0 2,0
13	Pakalpojumu līgums	Konsultāciju pakalpojumi	Armēnija	2014.–2020. g.		1,2 1,8
14	Deleģēšanas nolīgums	Remediācijas darbi	Ukraina	2014.–2020. g.		3,5 3,5

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas 2025. gada 10. jūlijā izgūtiem datiem par /NSC līgumiem.

Saīsinājumi

Saīsinājums	Definīcija/paskaidrojums
COP	ANO Pušu konference [<i>Conference of the Parties</i>]
EĀDD	Eiropas Ārējās darbības dienests
ECHO ĢD	Eiropas Civilās aizsardzības un humānās palīdzības operāciju ģenerāldirektorāts
ENEST ĢD	Paplašināšanās un austrumu kaimiņreģiona ģenerāldirektorāts
ENSREG	Eiropas Kodoldrošības jomas regulatoru grupa
ERAB	Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka
IAEA	Starptautiskā Atomenerģijas aģentūra [<i>International Atomic Energy Agency</i>]
INSC	Instrumenti sadarbībai kodoldrošuma jomā (izveidots attiecīgi vai nu ar Padomes Regulu (Euratom) Nr. 237/2014, vai arī ar Padomes Regulu (Euratom) 2021/948)
INTPA ĢD	Starptautisko partnerību ģenerāldirektorāts
KVRP	Kopīgais visaptverošais rīcības plāns
MENA ĢD	Tuvo Austrumu, Ziemeļāfrikas un Persijas līča ģenerāldirektorāts
ROM	uz rezultātiem vērsta uzraudzība [<i>Results Oriented Monitoring</i>]
RTD ĢD	Pētniecības un inovācijas ģenerāldirektorāts
TACIS	Tehniskā palīdzība Neatkarīgo Valstu Sadraudzības valstīm [<i>Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States</i>]
VAF	Centrālāzijas Vides atveseļošanas fonds

Glosārijs

Termins	Definīcija/paskaidrojums
Atskaites punkts	Starpposma mērķis virzībā uz konkrētu mērķi, kas jāsasniedz iepriekš noteiktā termiņā.
Centrālās Vides atveseļošanas fonds	Vairāku līdzekļu devēju fonds, ko pārvalda Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka un kas izveidots, lai novērstu vides un veselības riskus, ko rada toksisko un radioaktīvo atkritumu atlikas no Padomju Savienības laika urāna raktuvēm Centrālāzijā.
Dotācija	ES budžeta atbalsts par izmaksām, kas atbalsta saņēmējam faktiski radušās saistībās ar attiecināmu projektu vai programmu. Šis atbalsts parasti nav jāatmaksā.
Efektivitāte	Apmērs, kādā ar veiktajām darbībām ir sasniegti izvirzītie mērķi.
Eiropas Ārējās darbības dienests	ES diplomātiskais dienests, kas atbild par ārpolitiku un drošības politiku.
Finansējuma saņēmējs	Fiziska vai juridiska persona, kas saņem dotāciju vai aizdevumu no ES budžeta, lai īstenotu projektu vai programmu.
G7	Septiņu valstu grupa jeb Lielais septiņnieks, kas ir neoficiāla attiecīgo ES un citu valstu apvienība (Kanāda, Francija, Vācija, Itālija, Japāna, Apvienotā Karaliste un ASV). Tās locekļi katru gadu tiekas G7 samītā, lai apspriestu globālus ekonomikas un ģeopolitiskas jautājumus.
Iemaksas nolīgums	Nolīgums starp Komisiju un organizāciju, kas īsteno netieši pārvaldītu pasākumu un kas ir apliecinājusi spēju pārvaldīt līdzekļus tādā pašā pienācīgā līmenī kā Komisija.
Ietekme	Pabeigta projekta vai programmas plašākas ilgtermiņa sekas, piemēram, sociāli ekonomiskie ieguvumi iedzīvotājiem kopumā.
Ilgspēja	ES finansējuma spēja turpināt ietekmi pēc finansējuma beigām.
Iznākums	Tūlītējas vai ilgāka termiņa, plānotas vai neparedzētas izmaiņas, ko rada projekts, piemēram, labāk apmācīta darbaspēka nodrošinātie ieguvumi.
Koprezultāts	Pabeigta projekta vai programmas tūlītējā ietekme, piemēram, mācību kursu dalībnieku uzlabotas iespējas atrast darbu vai labāka piekļuve pēc jauna ceļa izbūves.
Lietderība	Labākā attiecība starp izmantotajiem resursiem, veiktajām darbībām un sasniegtajiem mērķiem.
Līgums par noteiktu samaksu	Līgumiska vienošanās par samaksu par pakalpojumiem, pamatojoties uz faktiski nostrādāto laiku.
Mazi modulārie reaktori	Mazi modulārie reaktori (SMR) ir advansēti kodolreaktori, kuru jauda ir līdz pat 300 megavatiem elektriskās jaudas uz vienu vienību, kas atbilst aptuveni vienai trešdaļai no tradicionālo kodolreaktoru ražošanas jaudas.

Netiešā pārvaldība	ES budžeta izpildes metode, saskaņā ar kuru Komisija uztic budžeta izpildes uzdevumus citām struktūrām, tostarp trešām valstīm un starptautiskajām organizācijām.
Pareiza finanšu pārvaldība	Līdzekļu pārvaldība saskaņā ar saimnieciskuma, lietderības un efektivitātes principiem.
Priekšizpēte	Novērtējums par to, vai ierosinātā metode, plāns vai darbs ir iespējams vai pamatots.
Programma	Līdzekļi, ar ko tiek sasniegti konkrēti ES politikas mērķi, parasti izmantojot līdzfinansētus projektus.
Rādītājs	Informācija, ko izmanto kāda snieguma aspekta mērīšanai vai novērtēšanai.
Remediācija	Pasākumi, kurus var veikt, lai mazinātu zemes piesārņojuma izraisītas radiācijas iedarbību. Pasākumi var būt vērsti uz pašu piesārņojumu (uz avotu) vai radiācijas pārnesei uz cilvēkiem.
Saistību neizpilde	Saistību neizpilde, piemēram, netiek atmaksāts aizdevums saskaņā ar līguma nosacījumiem.
Sniegums	Rādītājs, kas parāda, cik labi ar ES finansētu darbību, projektu vai programmu ir sasniegti attiecīgie mērķi un nodrošināta līdzekļu atdeve.
Tiešie rezultāti	Tas, kas ir radīts vai sasniegts projektā, piemēram, mācību kursu nodrošināšana vai ceļa izbūve.
Uzraudzība	Sistemātiska novērošana un progresā pārbaude (daļēji ar rādītāju starpniecību) virzībā uz mērķa sasniegšanu.

Komisijas un Eiropas Ārējā darbības dienesta atbildes

<https://www.eca.europa.eu/lv/publications/SR-2026-08>

Laika grafiks

<https://www.eca.europa.eu/lv/publications/SR-2026-08>

Revīzijas darba grupa

ERP īpašajos ziņojumos tiek atspoguļoti rezultāti, kas iegūti, revidējot ES politikas virzienus un programmas vai ar pārvaldību saistītus jautājumus konkrētās budžeta jomās. ERP atlasa un izstrādā revīzijas uzdevumus tā, lai tiem būtu pēc iespējas lielāka ietekme, konkrēti, tiek ņemts vērā risks, kādam pakļauta lietderība vai atbilstība, attiecīgo ienākumu vai izdevumu apjoms, paredzami notikumi, kā arī politiskās un sabiedrības intereses.

Šo lietderības revīziju veica ERP locekles *Bettina Jakobsen* vadītā III apakšpalāta, kuras pārziņā ir ārējo darbību un drošības un tiesiskuma izdevumu jomu revīzija. Revīziju vadīja ERP loceklis *Marek Opiolá*, un revīzijas darbā piedalījās locekļa biroja darbinieki un revīzijas darba grupa. Lingvistisko un grafisko atbalstu sniedza attiecīgo ERP nodaļu darbinieki.

AUTORTIESĪBAS

© Eiropas Savienība, 2026

Eiropas Revīzijas palātas (ERP) atkalizmantošanas politiku nosaka ar [ERP Lēmumu Nr. 6–2019](#) par atvērto datu politiku un dokumentu atkalizmantošanu.

Ja vien nav norādīts citādi (piemēram, individuālās autortiesību norādēs), ERP saturs, kurš pieder ES, ir licencēts saskaņā ar šādu starptautisku licenci: [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\) licence](#). Tādējādi atkalizmantošana parasti ir atļauta, ja tiek sniegtas pienācīgas atsaucenes un norādītas visas izmaiņas. ERP satura atkalizmantošana nedrīkst sagrozīt tā sākotnējo nozīmi vai jēgu. ERP nav atbildīga par atkalizmantošanas sekām.

Jāsaņem papildu atļauja, ja konkrētā saturā attēlotas identificējamās privātpersonas, piemēram, ERP darbinieku fotoattēlos, vai ja tas ietver trešās personas darbu.

Ja šāda atļauja ir saņemta, tā atceļ un aizstāj iepriekš minēto vispārējo atļauju un skaidri norāda uz visiem izmantošanas ierobežojumiem.

Lai izmantotu vai reproducētu saturu, kas nepieder ES, var būt nepieciešams prasīt atļauju tieši autortiesību īpašniekiem.

Titulfotogrāfija: © Fotokon – stock.adobe.com.

1. un 2. fotoattēls: © Armēnijas kodolelektrostacija. Visas tiesības aizsargātas.

3. un 6. fotoattēls: © Čornobiļas kodolelektrostacija. Visas tiesības aizsargātas.

4. attēls: © Valsts kodoldrošuma un radiācijas drošuma zinātniskais un tehniskais centrs (SSTC NRS). Visas tiesības aizsargātas.

Programmatūra vai dokumenti, uz kuriem attiecas rūpnieciskā īpašuma tiesības, proti, patenti, preču zīmes, reģistrēti dizainparaugi, logotipi un nosaukumi, nav iekļauti ERP atkalizmantošanas politikā.

Eiropas Savienības iestāžu un struktūru tīmekļa vietnēs, kas izvietotas domēnā europa.eu, ir atrodamas saites uz trešo personu tīmekļa vietnēm. Tā kā ERP šīs vietnes nekontrolē, iesakām rūpīgi iepazīties ar to privātuma un autortiesību politiku.

ERP logotipa izmantošana

ERP logotipu nedrīkst izmantot bez ERP iepriekšējas piekrišanas.

HTML	ISBN 978-92-849-6605-9	ISSN 1977-5717	doi:10.2865/3016110	QJ-01-26-003-LV-Q
PDF	ISBN 978-92-849-6606-6	ISSN 1977-5717	doi:10.2865/4947752	QJ-01-26-003-LV-N

KĀ ATSAUKTIES

Eiropas Revīzijas palāta, [īpašais ziņojums 08/2026](#) "Instrumenti starptautiskajai sadarbībai kodoldrošuma jomā: Komisija joprojām ir svarīga globālā dalībiece, bet tai trūkst visaptverošas stratēģijas un stingru uzraudzības pasākumu", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2026.

Mēs pārbaudījām, vai Komisija kopā ar Eiropas Ārējās darbības dienestu ir efektīvi uzlabojusi kodoldrošumu trešās valstīs. Kopumā mēs secinām, ka Komisija joprojām ir svarīga dalībniece starptautiskajā sadarbībā kodoldrošuma jomā, un tā ir palīdzējusi īstenot daudzas un dažādas darbības, dažas no kurām bijušas vērienīgas un sarežģītas. Tomēr darbības bieži aizkavējās un reizēm tika īstenotas ar lielākām izmaksām, nekā sākotnēji plānots. Reizēm ilgtermiņa ilgtspēja joprojām ir liela problēma. Komisijas efektivitāti kavē arī visaptverošas un atjauninātas stratēģijas trūkums, priekšlikumu nesarindošana prioritārā secībā un nepilnības finansēto darbību uzraudzībā. Mēs esam sagatavojuši ieteikumus minēto jomu pilnveidošanai.

ERP īpašais ziņojums saskaņā ar LESD 287. panta 4. punkta otro daļu.

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs

EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tālrunis: +352 4398-1

Uzziņām: eca.europa.eu/lv/contact

Tīmekļa vietne: eca.europa.eu

Sociālie mediji: @EUauditors